КПСС XIX БУТУНИТТИФОҚ КОНФЕРЕНЦИЯСИ

Бутун дунё пролетарлари, бирлашингиз!

Қишлоқ ҲАҚИҚАТИ

1988 йил 2 июль
ШАНБА
№ 150 (4.346).

Ўзбекистон Коммунистик партияси Марказий Комитетининг газетаси

1974 йил 1 январдан буён нашр этилади ◆ Душанбадан ташқари ҳар куни чиқади ◆ Баҳоси 3 тийин

КПСС XIX Бутуниттифоқ конференцияси иши ҳақида

ИНФОРМАЦИОН БИЛДИРИШ

КПССнинг XIX Бутуниттифоқ конференцияси Москвада, Кремлнинг Съездлар саройида ўз ишини давом эттирди.

1988 йил 1 июль куни эрталабки мажлисда КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюросининг аъзоси, СССР Олий Совети Президиумининг Раиси А. А. Громико раислик қилди.

Доклад юзасидан музокараларда КПСС Москва область комитетининг биринчи секретари В. К. Месяц, СССР 50 йиллиги номли Волжск автомобиль заводи механика-йиғув ишлаб чиқариши шасси цехининг созловчиси А. А. Мельников (Куйбишев области), СССР Табиатни муҳофаза этиш давлат комитетининг раиси Ф. Т. Моргун, «Знамя» журналининг бош редактори Г. Я. Бакланов, армия қўмондони Б. В. Громов, Смоленскдаги трикотаж фабрикасининг директори Н. К. Емелина, СССР ва Украина ССР Ёзувчилар союзи правлениеларининг секретари Б. И. Олейник, СССР Фанлар академияси Жаҳон экономикаси ва халқаро муносабатлар институтининг директори Е. М. Примаков ўртоқлар сўзга чиқдилар.

КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюросининг аъзоси, КПСС Марказий Комитети ҳузуридаги Партия контроли комитетининг раиси М. С. Соломенцев раислигида ўтган кундузги мажлисда доклад юзасидан музокараларда Молдавия Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари С. К. Гроссу сўзга чиқди.

Музокаралар давомида Москвадаги махсус қотишмаларга ишлов бериш заводининг бригадири Ю. Ф. Сурков сўз берилишини сўради. У ихтиёрларига бериб қўйилган минбардан амалий нутқлар сўзлаш учун эмас, балки ўзларига тааллуқли сийқа ҳисоботлар бериш учун фойдаланаётган бир қанча нотиқлар шанига танқидий мулоҳазалар билдирди.

Сўнгра докладни муҳокама қилишда Тожикистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари Қ. М. Маҳкамов, СССР халқ таълими давлат комитетининг раиси Г. А. Ягодин, КПСС Ростов область комитетининг биринчи секретари Б. М. Володин, СССР давлат қурилиш комитети раисининг биринчи ўринбосари — СССР министри Б. Н. Ельцин ўртоқлар қатнашдилар.

ДЕМОКРАТИЯ КЎПРОҚ БЎЛСИН, СОЦИАЛИЗМ КЎПРОҚ БЎЛСИН

30 июнь куни Кремлнинг Съездлар саройида КПСС XIX Бутуниттифоқ конференцияси ўз ишини давом эттирди. Делегатлар жамиятни ва партияни демократиялаш проблемалари ҳақида гапириб, революцион янгиланишга барқарор тус бериш зарурлигини таъкидладилар, жамиятнинг сиёсий авангарди сифатида партиянинг янги роли ҳақида М. С. Горбачев олға сурган масалани чуқур ва принципиал муҳокама қилдилар.

Эрталаб соат 10. Раислик қилувчи **Н. И. Рижков** Ставрополь ўлкасидаги «Ставропольское» бройлер ишлаб чиқариш бирлашмасининг бош директори **В. И. Постников**га сўз беради.

Делегат мамлакат қишлоқ хўжалигида қайта қуришнинг боришига асосий эътиборни қаратди. У ана шу ғоят муҳим социал масалага шунчаки тажрибали хўжалик раҳбари нуқтаи назаридан эмас, балки кенг кўламда, давлат нуқтаи назаридан фикр юритувчи коммунист, инсон сифатида ҳам ёндашди.

Залдагиларнинг кайфиятига қараганда, кўпгина делегатлар маъқуллайдиган ва қўллаб-қувватлайдиган фикр айтилди: фан ишлаб чиқаришга етарли даражада актив ёрдам бермаётир, уни қўллаб-қувватламаётир. Натижада бирлашма мутахассисларига кўпгина фойдали янгиликларни матбуотдан билиб олишга, илғор методларни «ўз ақли билан» идрок этишига тўғри келмоқда.

Балки шунинг учун ҳам хўжалик ҳисоби амалда кутилганидек чуқур ва самарали жорий этилмаётгандир. Ваҳолонки, худди шу хўжалик ҳисоби кооперация тўғрисидаги Қонун, меҳнатни ташкил этиш ва унга ҳақ тўлашнинг пудрат усуллари билан биргаликда мамлакат хўжалигини қайта қуришнинг социал программасида кўзда тутилган даражага олиб чиқиши мумкин.

Делегат кооперация тўғрисидаги Қонун қишлоқ хўжалигидаги барча корхоналарда ҳам амал қилсин, деган таклиф киритди. Нотиқнинг фикрича, шу тарзда меҳнат соҳасидаги беллашувга илгаригига қараганда анча яхшироқ имкониятлар туғилади, ишни юксак пировард натижаларга қаратиш мумкин бўлади.

Нутқда деҳқончилик билан шуғулланаётган кишилар касбларининг обрўсини ошириш зарурлигига катта эътибор берилди. Хусусан, делегат бунда яқинда Нидерландияга қилган сафаридан олган таассуротларини далил қилиб келтирди. У ерда фермер — жамиятдаги асосий сиймодир, чунки у элни боқади, деди нотиқ.

Илгари сўзга чиққан кўпгина делегатлар сингари хўжалик раҳбари ҳам конференция минбаридан туриб моддий ишлаб чиқариш ишларига «юқоридан» ва «четдан» ҳар қандай аралашувларни тўхтатиш пайти келганлиги ҳақида манфаатдорлик билан гапирди. Бу жиҳатдан бройлер бирлашмасининг намунаси характерлидир. У ўн уч йил муқаддам тузилиб, ўша пайтдаёқ тажриба тариқасида унинг ишига ҳеч ким аралашишга ҳатто ҳаракат ҳам қилмайди, деган қарорга келинди. Корхона раҳбари худди шу нарсани бирлашма фаолияти муваффақиятининг гарови деб билади. Корхона ҳозир қудратли ишлаб чиқариш базасига эга, унинг ўз ташқи савдо ташкилоти, ўзининг бақувват счёти бор. Жамиятни демократиялаш корхонадан бошланиши керак, деди делегат.

У принципиал масала устида тўхталиб ўтди: давлат ҳозир асосан қишлоқ хўжалик маҳсулотини эмас, балки хом ашёни тайёрлаш билан шуғулланмоқда. Бу тўғри эмас, кўпгина исрофгарчиликларнинг манбаи ҳам ана шунда. Баъзи хўжаликлар хом ашёни яқин орадаги комбинатга «ошириб юборишга» интилаётганликлари тасодифий эмас, у ёғи билан уларнинг иши йўқ. Қайта ишлашни ривожлантиришни, тайёр қишлоқ хўжалик маҳсулотлари савдоси маданиятини оширишни бутун чоралар билан рағбатлантириш зарур. Бу эса жуда катта иқтисодий самара беради, деди делегат ва фикрини ўз хўжалиги практикасидан олинган мисоллар билан мустаҳкамлади.

Аммо бу проблемани ҳал этиш йўлида, деди у, Савдо министрлиги тўсиқ бўлиб турибди. Хилма-хил ташкилотлар, идоралар, кўпдан-кўп қоғозлардан ташқари ҳеч нарса яратмаган ҳолда одамлар ишлаб топган ва ўшаларга тегишли бўлган пулларни талаб қиладилар. Бюрократизмнинг, қайта қуришга қаршиликнинг ҳақиқий башараси ана шундай, деди нотиқ. Залдагилар уни қарсаклар билан қўллаб-қувватладилар.

Делегат бюрократлар корхона тўғрисидаги Қонун кучга кирган дастлабки кунларданоқ давлат буюртмаси ғоясининг ўзини бузиб, қонунни обрўсизлантирдилар. Қайта қуриш учун курашиш ва кимга қарши курашаётганлигингни кўриб туриш керак. Қайта қуришга қарши кишилардан шахсан холи бўлиш зарур. Шу муносабат билан В. И. Постников бундай деди:

Михаил Сергеевич биз сизни биламиз, сиз табиатан инсонпарвар одамсиз ва уларни ана шу усуллар билан тарбияламоқчи бўласиз. Уларни лавозимларидан маҳрум қилиш, аста-секин пенсияга чиқариб юбориш керак.

М. С. Горбачев: Виктор Иванович, келинг, бу хусусда гувоҳлар олдида гаплашиб олайлик **(Кулги).** Сиз Михаил Сергеевични бир оз соддадил одам деб тасаввур қилдингиз. Ўйлайманки, агар Марказий Комитет сизнинг ёнингизда ишлаётган, Ставрополь ўлкасида ёки ҳатто сизнинг бирлашмангиздаги, балки ундан сал юқорироқ жойдаги, Россия Федерациясидаги ёки яна бошқа бирор жойдаги бюрократни ишдан олиб ташлай бошласа, иш юришмай қолади. Бизда бундай аҳвол илгарилари бўлиб ўтган. Биз юқоридан туриб кўпгина ишларни қилишга интилдик. Бундан ҳеч нарса чиқмади. Бугун биз иқтисодий ислоҳот орқали, сиёсий система ислоҳоти, маънавий соҳани соғломлаштириш орқали, оммавий ахборот воситалари орқали бутун жамиятни олға силжитишга ҳаракат қиляпмиз, ана шундай қилсак бюрократ қочиб қутуладиган жой қолмайди. У ўзини қаерга қўйишни билмай қолади. У худди ана шу нарсадан қўрқади. Бошлиқлар билан эса у хоҳлаган пайтида тил топа билади. Ўн, йигирма йил давомида бўлганидек, икки арава далил келтиради ва сени таслим қилишга эришади. Шу сабабли гап яхши бўлишда, ҳаммага ёқишда эмас. Сиёсий йўлни халқ манфаатларини, социализм манфаатларини кўзлаб, ҳамма жараёнларга халқнинг ўзини жалб қилиб олиб бориш керак. Халқ ҳаммани тезда ўз жойига қўйиб қўяди. Бугун конференцияда муҳокама қилинаётган механизм қабул қилинса, иш худди шундай бўлади **(Қарсаклар).**

В. И. Постников: Сиз мени фикримдан қайтардингиз, шу сабабли сўзим тамом **(Кулги, қарсаклар).**

Свердловск областидаги В. И. Ленин номли Нижний Тагил металлургия заводи станининг оператори **В. А. Ярин** жўшқин нутқ сўзлади. Давлат корхонаси тўғрисидаги Қонун эълон қилинди, лекин масалан, бизнинг заводимиздаги аҳвол ҳатто ёмонлашганини кўрсангиз жонингиз ачийди, деди у. Фойдани илгари қандай олишаётган бўлса, худди шундай олиб қўйишаётир. Натижада бу йил комбинат учун маблағлар ўтган йилдагидан камроқ бўлди, ваҳолонки у яхшироқ ишлаган эди. Уй-жой қуришга эса умуман маблағ учдан бир ҳисса камайди. Давлат буюртмаси бу йилга ҳам, келгуси йилга ҳам яна завод қувватидан юқорироқ қилиб белгиланди. Ишлаб чиқарилган маҳсулотнинг лоақал бир қисмидан фойдаланиш хусусида ваъда қилинган мустақиллик қаерда қолди?

Дарднинг бошқа бир томони турмушга оид. Ишчилар тўғридан-тўғри бундай дейишяпти: қайта қуриш қани ўзи? Масалан, озиқ-овқат магазинларида аҳвол қандай бўлган бўлса, шундайлигича қолаётир. Бунинг устига қанд-шакарга талон жорий қилинди. Гўшт йўқ эди, ҳали ҳам йўқ. Саноат товарлари умуман қаёққадир гумдон бўлди. Мени тўғри тушунинглар, деб давом этди нотиқ, мен бу гапларнинг ҳаммасини вазиятни жиддийлаштириш учун эмас, балки ишчилар, барча одамлар қалбидаги дардни делегатларга етказиш учун айтяпман.

Мен гапни дарддан бошладим. Аммо дард билан умид ҳамиша ёнма-ён бўлади. Шу сабабли амалда ҳар бир учрашувда конференциядан умид изҳор қилинди шекилли. Кўп нарса, қандайдир бир алоҳида нарса кутиляпти. Хўш, биз конференциядан нимани кутяпмиз?

Бизнинг бирдан-бир йўлимиз партия XXVII съезди белгилаб берган йўлдир. Конференциянинг асосий вазифаларидан бири — ҳаракатларнинг аниқ тактикасини ишлаб чиқишдан иборат бўлиши керак. Кези келганда шуни айтиш керакки, Тезисларда тактика тўғрисида бирорта ҳам сўз йўқ. Бугун яққол тарзда устун турган эътиборга сазовор жиҳатларни аниқ белгилаш, марраларни, муддатларни аниқлаш, масъул кишиларнинг номларини айтиш, Марказий Комитетдан белгиланган режаларнинг қатъий ва жиддий равишда амалга оширилишини талаб қилиш керак. Балки бу масалага партия Марказий Комитетининг махсус Пленумини бағишлаш мақбул бўлар.

Ишчи бундай таклиф киритди: министрликлар ва идоралар биринчи раҳбарларининг бевосита меҳнат коллективларида, партия ташкилотларида мунтазам равишда (ёки коллективларнинг талаби билан) ҳисобот бериб туришлари амалда жорий этилсин. Партия ташкилотларида партия Марказий Комитети аъзоларининг ва Сиёсий бюро аъзоларининг ҳам ана шундай ҳисоботлари ўтказилсин. Учрашувлар пайтида одамлар тўғридан-тўғри бундай демоқдалар: биз Сиёсий бюронинг ҳар бир аъзоси шахсан нима учун, қандай масалалар учун масъул эканликларини билмаймиз. Ким ишни қандай олиб бораётганлиги, муваффақиятлар учун конкрет кимга миннатдорчилик билдириш ва ишнинг барбод қилинганлиги учун кимдан жавоб сўраш кераклиги яққол бўлиши учун халқни бундан хабардор қилиш керак.

Нотиқнинг таъкидлашича, Тезисларда меҳнатнинг ҳал қилувчи роли ҳақидаги асосий фикр сояда қолиб кетган. Бу фикр матбуотда ҳам сояда қолмоқда. Бизга ҳеч ким ҳеч қандай неъмат инъом қилмаслиги, бизнинг умумий меҳнатимизгина фаровонликнинг бирдан-бир гарови эканлиги ҳақида ёзишдан кўра кўпроқ хатоларни фош қилиш ҳақида ёзаётирмиз. Ишчилар синфининг вакили партиянинг бутун идеология аппарати, бутун матбуот қуйидаги фикр билан суғорилган бўлсин деб даъват этди: қайта қуришнинг асосий моҳияти «социализм кўпроқ бўлсин!» шиоридагина эмас, балки «биз энди илгаригидек ишлашимиз мумкин эмас!» деган шиордан иборат бўлиши керак. Залдагилар бу сўзларни қарсаклар билан кутиб олдилар.

Нотиқ қабул қилинаётган қарорларнинг кўплиги, уларни амалга оширишда қатъиятнинг йўқлиги, ҳамма масалаларни бирданига шошма-шошарлик билан ҳал этишга интилиш кўпинча тўғридан-тўғри хатоларга олиб келаётганлиги сингари масалани ҳам кўтарди. Масалан, виноароққа оид ишлар шундай вазиятни вужудга келтираётирки, бунда нотиқнинг таъбири билан айтганда, оддий одамнинггина эмас, балки кўпгина раҳбарларнинг ҳам боши айланиб қолаётир.

Нутқда экологик вазиятни соғломлаштириш зарурлиги ҳақидаги жиддий муаммо ҳам тилга олинди. Нотиқнинг фикрича, баъзан бу масала ваҳима билан кўтари[illegible]. Асосий ёндашиш эса мо[illegible] ғайратли, фаол прин[illegible]ўлиши керак.

Делегат бевосита министрларни конкрет қарорлар ишлаб чиқишга даъват этди. У ҳукумат экологик жиҳатдан ортиқча даражада ноқулай бўлган шаҳарлар группасини биринчи навбатда ажратиб, уларда экологик вазиятни тубдан соғломлаштиришга куч ва воситаларни тўпласин, деган таклиф киритди. Шундан кейин навбатдаги группага киришилсин.

КПСС Марказий Комитетининг аъзоси, СССР Фанлар академиясининг вице-президенти, М. В. Ломоносов номидаги Москва Давлат университетининг ректори **А. А. Логунов** туб иқтисодий ислоҳотни изчиллик билан ўтказиш зарурлиги хусусида тўхталиб ўтди. Бу иш, деди у, оддий иш эмас. чунки бизнинг иқтисод фанимиз жамиятни ҳозирча назарий ечимлар билан бойита олгани йўқ. Министрликлар ва идоралар ислоҳотни ўтказишни таъминлай олмаётирлар ёки буни истамаётирлар. Бунинг маъноси шуки, юқори давлат органлари халқ хўжалигидаги жараёнларни тўла-тўкис бошқара олмаётир. Партия, унинг раҳбар органлари бу масалаларни диққат марказида тутишлари керак. Экономиканинг туб ислоҳоти — оғир вазифа, лекин партия жамиятда бу вазифани ҳал эта оладиган бирдан-бир сиёсий кучдир.

Қайта қуриш — ягона йўл бўлиб, бундан ўзга йўл йўқ. Баъзи жойларда қайта қуришни ҳимоя қилиш керак, деган гаплар эшитилаётир. Юзаки қараганда, қайта қуриш ҳақида табиий ғамхўрликдек туюляпти-ку, амалда эскиликка қайтиш, ибтидоий тарзда фикрнинг бир жойдан чиқишига интилиш намоён бўлаётир. Ваҳолонки, қайта қуриш — ҳар бир киши психологиясининг ўзгаришидир, психология эса, афсуски, сусткашлик билан ўзгараётир.

Муҳокама, ҳатто жиддий муҳокама ҳам бизнинг консерватизм ва фикрларнинг бир хиллигига қарши қуролимиздир. Нотиқ партия ички турмушини демократиялашга қаратилган конкрет таклифлар киритди. Хусусан, Марказий Комитет аъзоларидан вужудга келадиган проблемаларни, шу жумладан масаласини доимо муҳокама қила оладиган ва ҳал этиш учун ўртага қўя оладиган регионлар ва йўналишлар бўйича секциялар ташкил этиш таклиф қилинди.

(Давоми иккинчи бетда).

МУСОҲАБА ЎРНИДА

МАЛИКА ВА УНИНГ ДУГОНАЛАРИ

Ўзбекистон делегацияси штабига кириб, Қорақалпоғистон область партия ташкилоти вакилларидан бири билан учрашиш истагини билдиргандик, Малика Оллобергановани тавсия этишди ва у ҳақда қуйидаги маълумотларни айтишди:

— **Малика Рўзимовна ОЛЛОБЕРГАНОВА — Беруний районидаги «Ленинизм» колхози бригадасининг бошлиғи, 1954 йилда туғилган, 1976 йилдан буён КПСС аъзоси, маълумоти тўлиқсиз олий, Тошкент қишлоқ хўжалиги институти агрономия факультети сиртқи бўлимининг учинчи курс студенти, район партия комитети аъзоси, цех партия ташкилоти секретари, уч фарзанднинг онаси».**

Мана, «Россия» меҳмонхонасининг бешинчи қаватидаги 198-хонада у билан суҳбатлашиб ўтирибмиз. Кремлнинг Съездлар саройидан, Бутуниттифоқ XIX партия конференциясининг учинчи иш куни мажлисларидан ҳозиргина қайтиб келганди. Дала фарзанди эканлиги шундоққина сезилиб турибди: юзлари саратон офтобида қорайган, ғайрат-шижоатли, кўзлари ёниқ, озгина шўх, озгина дўлвар, суҳбати ширин, фикрлари очиқ, лўнда, ўта самимий. Конференция мажлисларидан олган таассуротларининг ҳали охори тўкилмаган кўринади.

— Гапнинг очиғи, бу даражадаги катта йиғинда биринчи маротаба иштирок этаяпман, — дейди Малика. — Михаил Сергеевич Горбачевнинг доклади, музокарада қатнашаётган делегатларнинг нутқлари залда ўтирган биронта одамни лоқайд қолдирмаяпти. У ердаги гаплар шу қадар қизғин, рўйи-рост, баҳс-мунозарага бойки, кун қандай кеч бўлганини ҳам пайқамай қолаяпмиз. Менимча, доклад пухта тайёрланганi, унда мантиқ ва таҳлилнинг кучлилиги, хулосаларнинг ўткирлиги, таклифларнинг аниқ ва ҳаётийлиги конференция бутун ишининг боришини яққол белгилаб берди. дейиш мумкин. Делегатларнинг чиқишлари ҳам бир-биридан ўткир. Ҳаммасида қайта қуриш, Ватанимиз тақдири учун куйинчаклик, манфаатдорлик сезилиб турибди. Фикр-мулоҳазалар, таклифлар очиқчасига айтилаяпти. Конференциянинг ишчанлик ва танқидий руҳи менга айниқса маъқул бўлмоқда.

Докладдаги «Ўзбекистон, Молдавия, Закавказье республикалари қишлоқ хўжалигида турғунлик ҳолатлари сақланиб қолмоқда» деган хулосани тингларканман, гапнинг рости, ўзимни анча-мунча ўнғайсиз сездим. Делегациямизнинг бошқа аъзолари ҳам шундай аҳволга тушганлари аниқ. Нега дейсизми? Шунинг учунки, бир неча йилдан буён турғунлик даврини танқид қилаяпмиз-у, аҳволни ўнглаш қийин кўчаяпти. Республикамиз қишлоқ хўжалигини, хусусан, пахтачиликни қолоқликдан чиқариш, юксалиш йўлига тушиб олиш учун бизга нима етишмаяпти? Ўйлашимча, ҳамон эскича ишлашда давом этаяпмиз. Иқтисодий ислоҳот, умуман, ҳаётимизни қайта қуриш жуда суст бормоқда. Масалан, пудратни олиб кўрайлик. Унинг афзаллиги аллақачонлар исботланган. Аммо жойларда янги усулга ҳамон чўчиброқ, ҳайиқиброқ қарашаяпти. У кенг оммалашаётгани йўқ.

— **Сизнинг бригадангизда меҳнат қандай йўлга қўйилган?**

— Коллективимиз оилавий пудратчилардан ташкил топган. Ўтган йили 160 гектар майдонда деҳқончилик қилдик. Ерларимиз 27 оилага тақсимлаб берилди. Колхоз правлениеси билан йил бошида тузилган шартномага кўра 345 тонна пахта етказиб беришимиз лозим эди. Амалда эса 440 тонна дур ундирдик. Ҳосилдорлик эса гектарига 28 центнердан бўлди. Бу колхознинг ўртача кўрсаткичидан 4 центнер юқори. Шунга яраша яхшигина даромад қилдик. Эндиликда пудратда ишлаш тажрибамиз бор. Бригадамиз аъзолари янги усулга қизиқиб қолдилар, манфаатдорлик ошишини амалда кўрдилар. Бу йил ютуқларимиз янада салмоқли бўлади, деб умид қилаяпмиз. Ғўзамизнинг ривожи чакки эмас. Ҳозиргача беш марта ишловдан чиқардик, бир маротаба ниҳолларни қондириб суғордик. Гектар ҳисобига 31 тоннадан маҳаллий, 750 килограммдан минерал ўғит бердик.

Хонани телефон қўнғироғининг жаранги босиб кетди.

— Берунийдан, — трубкани шошиб қўлига олди Малика. — Эшитаман, вой сенмисан, Гулзор? Звено бошлиғимиз телефон қилаяпти, — изоҳ берди бизга у, — сўнгра трубкани қулоғига тутди. — Соғ-саломатмисизлар, қизлар ҳаммаси яхши юришибдими? Ҳа, кайфият ҳам, соғлиқ ҳам аъло даражада. Москванинг ҳавоси ўзгарувчан: кўп ёмғир ёғар экан. Аммо ҳаммаёқ озода, саришта. Ҳавосидан нафас олиб тўймайсан. Бригадада ишлар қандай бораяпти? Нима, нима? Пича сабр қилсанглар бўларди. Нега дейсанми? Ўша сен айтган пайкал дарёга туташ, нами ҳали кўтарилмагандир. Мен боргандан кейин суғорсак ҳам бўлади... Бизга қандай топшириқлар бор? Наказларингизми? Гапимга қулоқ сол. Гулзор, бугунги мажлисда республикамиз партия ташкилоти номидан Рафиқ Нишонович Нишонов сўзга чиқдилар, пахтанинг харид нархини ошириш, Орол муаммоси, яна кўпдан-кўп масалаларни ўртага кўндаланг қилиб қўйдилар. Конференция қатнашчилари бу гапларни эътибордан четда қолдиришмаса керак, деб ўйлайман. Қизларга кўпдан-кўп салом айт... Хўп бўлмаса... Тезда дийдор кўришамиз. Таассуротларим шу қадар кўпки, борганда ҳаммасини бирма-бир гапириб бераман. Омон бўл, Гулзор.

У трубкани қўйди. Шу ерда биз ҳам суҳбатни тўхтатиб, хайрлашдик. Анча кеч бўлиб қолганди. Эртасига делегатларни қисталанг, қизғин иш куни кутарди.

Т. МИРҲОДИЕВ,
«Қишлоқ ҳақиқати»нинг махсус мухбири.

ОЧИҚ КОСМОСГА ЧИҚИШДИ

УЧИШНИ БОШҚАРИШ МАРКАЗИ, 30 июнь. (ТАСС). Космонавтлар Владимир Титов ва Муса Манаров «Квант» астрофизик модули рентген телескопларидан бирининг блок-детекторини алмаштириш мақсадида очиқ космик фазога чиқдилар. Совет, Голландия ва Англия мутахассисларининг биргаликдаги қарорига кўра, телескопни ишлатиш муддатини узайтириш ва илмий тадқиқотларнинг самарадорлигини ошириш учун иш сифати яхшиланган янги блок-детекторни ўрнатиш назарда тутилган.

Бугун Москва вақти билан соат 9 дан 33 минут ўтганида Владимир Титов ва Муса Манаров станция ўтиш бўлмаси туйнугини очиб, очиқ космосга чиқдилар. Иш учун зарур бўлган ускуналар ва асбобларни улар юк платформасига солишиб, шу платформа билан агрегат бўлмасининг ёнбошига ўтдилар. Станциядан «Квант» модулига ўтиш учун космонавтлар махсус пиллапоя ўрнатдилар.

Космонавтлар телескоп ёнида ишлаш учун унинг иссиқлик изоляцияси қопламасининг бир қисмини очдилар. Блок-детекторини телескопга маҳкамлаб қўйган қулфни очиш мумкин бўлмади, чунки унга мўлжалланган мослама ишдан чиққан эди. Экипаж станцияга қайтиб келди.

Очиқ космосдаги иш натижалари таҳлил этилмоқда.

Владимир Титов ва Муса Манаров очиқ космик фазода, 5 соату 10 минут бўлдилар.

Космонавтларнинг сиҳат-саломатлиги яхши.

КПСС XIX БУТУНИТТИФОҚ КОНФЕРЕНЦИЯСИ

ДЕМОКРАТИЯ КЎПРОҚ БЎЛСИН, СОЦИАЛИЗМ КЎПРОҚ БЎЛСИН

(Давоми. Боши биринчи бетда).

Жамият ҳаётида фан ва юқори малакали кадрлар тайёрлаш жуда муҳим роль ўйнайди, деди нотиқ. Бу соҳадаги аҳвол кўнгилдагидек эмас. Фаннинг обрўси, унинг демократик анъаналари кўп жиҳатдан йўқотилиб, монополизм, гуруҳбозлик, юзага келди, илмий мунозаралар маданияти етишмаяпти. Бошқача фикр юритувчиларни юқоридан аралашув ёрдамида тазйиқ қилишга уриниш ҳамон учраб турибди. Фаннинг ўзида ҳам консерватизм кучли. Ваҳолонки, хайрихоҳлик, фандаги турли мактабларнинг биргаликда мавжудлиги — фанда ҳам, маданиятда ҳам, жамиятда ҳам зарур жиҳатлардир. Қарама-қаршилик йўлларини эмас, балки ҳамкорлик йўлларини қидириб топиш керак. Олим топширилган иш учун шахсан жавоб бериши лозим, унинг конкрет илмий натижалари баҳо беришнинг мезонига айланиши керак. Лойиҳалар ўйламасдан тузилишига, аварияларга, экологик проблемаларнинг кескинлашувига олиб келган фандаги авантюризмга фақат шу йўл билан барҳам бериш мумкин. Профессионализм, лойиҳаларнинг ошкоралиги, конкурсли ечимлар керак. Фан-техника тараққиётини тубдан жадаллаштириш учун халқаро ҳамкорликни кенгайтириш муаммосини ҳал этиш, ёшларни чет элларда ўқишга фаол равишда юбориш, илмий муассасаларнинг зарур аппаратлар билан таъминланишини тубдан яхшилаш, фундаментал фаннинг саноат билан ўзаро алоқасини мустаҳкамлаш зарур. Бу гапларнинг ҳаммаси бизнинг олий ўқув юртларимизга ҳам тааллуқлидир, лекин улар орасида ҳозирча текисчилик ҳукмронлик қилмоқда.

Нотиқ ўз ҳамкасблари — ректорлар номидан олий мактабни ривожлантиришга оид барча энг муҳим масалаларни ҳал этишда қатнаша оладиган совет университетлари уюшмасини тузишни таклиф қилди. У Москва Давлат университетининг партия активлари Москва университетига тўла мустақиллик берилиши ҳақидаги масалани қўйганликларини хабар қилди, чунки оралиқдаги бўғин — СССР Халқ таълими давлат комитети кўп ҳолларда МДУ проблемаларини ҳал эта олмай, юқоридан кўрсатма кутиб ўтиради.

Турғунлик йилларида миллий регионларда шу қадар кўп муаммолар тўпланиб қолдики, энди улар устида жуда кўп ишлашга тўғри келади, деб таъкидлади ўз нутқида КПСС Коми область комитетининг биринчи секретари **В. И. Мельников.** Бу масала ижтимоий ҳаётимизнинг кенг спектри сифатида кўриб чиқилиши лозим. Миллий тил, маданият, социал шароитлар, турли миллатга мансуб кишилар яшайдиган табиий муҳитни сақлаш масалалари ҳам муҳимдир. Биз табиий ресурсларга тежаб-тергаб муносабатда бўлиш учун курашар эканмиз, бу миллий худбинлик бўладими ёки гражданлик позициясими? Гап мамлакат манфаатларини ҳисобга олмасликда эмас, балки яқин вақт ичида ернинг шипшийдон бўлиб қолишидадир.

Коми АССР узоқ вақтдан бери мамлакат Европа қисмининг саноат марказлари учун хом ашё базаси бўлиб келаётир. Республикада кўмир, нефть, газ, ўрмон запаслари, бошқа ресурслар бор. Аммо фақат хом ашё регионининг мавқеи бизни қаноатлантира олмайди, деб таъкидлади нотиқ. Ҳозирча Коми АССР мамлакатнинг кўпгина регионларига хом ашё етказиб бераётган бўлса-да, социал ривожланишда улардан анча орқада қолаётир. Ҳамма олишни билади-ю, олган нарсасининг ўрнига ҳеч нарса беришни истамайди. Принципиал янги хўжалик механизми зарур— автоном республика ўзини ўзи маблағ билан таъминлашга ва ўз харажатларини ўзи қоплашга ўтказилиши лозим. Бу эса туб иқтисодийислоҳот вазифаларига тўла мувофиқ бўлади.

Делегат шимол табиатини, хусусан Печора ҳавзасини муҳофаза қилиш муаммолари хусусида алоҳида тўхталди. Фақат биздагина дарё қуйи оқимининг бир неча километр майдонини сим билан ўраб олиш ва бу иш балиқ запасларини кўпайтириш учун қилинди деб изоҳ бериш мумкин. Ноёб балиқ тўдалари эса бунга жавобан уруғ ташлаш учун бошқа жой қидириб, Скандинавия дарёларига кетиб қолмоқда.

Коми АССР вакили партия ходимларини алмаштириш вақтида кўпроқ ошкоралик бўлиши зарурлиги, барча даражалардаги кадрларни танлаш ва жой-жойига қўйиш учун шахсий масъулият бўлиши ҳақидаги масалаларни ҳам кўтарди. Нотиқнинг фикрича, партия Марказий Комитетининг аппаратида қайта қуриш суст бораётир, «истиқболсиз» қишлоқлар муаммоларининг вужудга келганлиги, ичкиликбозликка қарши курашдаги маъмурий хатолар шундан далолат беради. Аммо Марказий Комитетда ана шу қарорларнинг ташаббускорлари ҳеч қандай жавобгарликка тортилмади. Ҳамма камтарона индамай қўя қолди, ўзини четга олди. Қишлоқлар қайта тикланиб, «хушёр» зоналар тугатила бошланди.

Яна шуни айтмоқчиман, деб таъкидлади нотиқ. Тезислар муҳокама қилинаётганида кўпгина коммунистлар ва партиясизлардан бир қатъийроқ наказ олдик: илгариги пайтларда турғунлик сиёсатини фаоллик билан ўтказган кишилар, ҳозир, қайта қуриш даврида марказий партия ва совет органларида бўлишлари ва ишлашларига йўл қўйиб бўлмайди. Ҳамма ишлар учун жавоб бериш ва шахсан жавоб бериш керак. (**Қарсаклар**).

М. С. Горбачев. Балки сизда бирор конкрет таклифлар бордир? (**Жонланиш**). Акс ҳолда бизлар бу гап менгами ёки бошқа бирор кишигами тааллуқли эканлигини билмай ўтирибмиз.

В. И. Мельников: Мен бу гапларни биринчи навбатда ўртоқ М. С. Соломенцевга, А. А. Громико, В. Г. Афанасьев, Г. А. Арбатов ўртоқларга ва бошқаларга тааллуқли демоқчиман.

Ленинча анъанани тиклаш — умумиттифоқ конференцияларини ўтказиш партиямизнинг апрель йўлидан кейинги қонуниятли босқичдир, деди КПСС Марказий Комитетининг аъзоси, Грузия Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари **Д. И. Патиашвили.** Ошкоралик ва домократиялаш ижтимоий тафаккурда чуқур силжишларни бошлаб берди, шу боисдан М. С. Горбачев докладидаги қоидалар қулай психологик ва маънавий заминга асос бўлди, сиёсий тафаккур эса қайта қуришнинг амалдаги тажрибасида изчил мужассамлашиб бормоқда. Халқ биздан кутаётган қарорлар — партиянинг обрў-эътиборига, унинг жамиятдаги сиёсий етакчилигини мустаҳкамлашга дахлдор масаладир. КПСС XXVII съездининг ғоялари ҳозир юзаки кўрсаткичларда эмас, балки сиёсий ва хўжалик ташаббусини кенгайтиришда рўёбга чиқарилмоқда. Хўжалик ҳисоби инсон омилининг потенциали бўлиб қолди ва унга муносиб баҳо бериш имкониятини яратди.

Сўнгра нотиқ республика корхоналарининг хўжалик юритиш янги шароитида ишлаши масалаларига тўхталиб ўтди. Республикада консерватизм кўринишларига барҳам берилган, турғунлик ҳолатлари қолгани йўқ, деб айтиш гўллик бўлур эди, деб таъкидлади у. Бу иллатлар турли тармоқларга ва фаолият соҳаларига чуқур илдиз отган.

Делегат меҳнаткашларнинг социал-сиесий фаоллиги кун сайин кучайио бораётганини уқтирди. Ошкоралик ва демократиялаш жамиятимизнинг ғоят ранг-баранглиги ва бойлигини, унинг жуда катта социал резервларини яққол намоён қилди. Конференцияга делегатлар сайлаш чоғида муҳокаманинг жўшқин ўтганлиги кўпгина раҳоарларни, ҳатто партия органларини ҳам одатдан ташқари, қийин аҳволга солио қўйди. Аммо бундай қийинчиликлар бизни демократик принципларга риоя этиб яшашга ўргатади. Ҳозирги йўлдан бошқа йўл йўқ, бинобарин ҳозир барча соғлом кучларни қайта қуриш платформаси асосида жипслаштиришга эришиш ниҳоятда муҳимдир, деди нотиқ. Жамият одамларни сиёсий риёкорлик қилмай жипслаштириш, сўз монополиясини чиппакка чиқариш, ёндашувлар ва қарашлар ғоят хилма-хил бўлган ҳолда чинакам якдил фикрни таъминлаш имкониятига аллақачонлардан буён эришмаган эди.

Нотиқ бошқарувнинг маъмурий-буйруқбозлик усули муаммоларига тўхталиб, бу усул ўзини сақлаб қолишдек жуда катта тажрибага эга эканлигини, сиёсий тафаккур ва ижтимоий интеллектни шафқатсиз пучга чиқариб, назоратсизликка йўл қўйиб бериш ва турғунликни ейишини, сиёсат ва ахлоқни айнитажагини таъкидлади. Бундай бошқарув аппаратининг турғунлиги — қайта қуришнинг асосий тўғаноғидир. Бу ердаги баъзи бировлар қайта қуришни ҳам одатдаги маъмурий буйруқбозлик усуллари билан ўша насиҳатгўйлик ва қуруқ панд-насиҳат асосида олиб боришга уринмоқдалар. Совет сиёсий системасини такомиллаштириш, Советлар ролини кучайтириш тўғрисидаги таклифни тўла-тўкис қўллаб-қувватлаётганимизнинг боиси ҳам мана шундадир, деб таъкидлади Грузия Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари.

Сиёсий раҳбарликнинг янги модели миллатлараро муносабатлар соҳасидаги маъмуриятчиликка ҳам қарши туриш имконини беради. Барча миллат ва халқларнинг миллий ўзлигини англаши, маданиятини юксалтиришдаги муваффақиятларга муносиб баҳо бермасдан бўлмайди. Бироқ миллатлараро муносабатларни бундан буён ривожлантириш пишиқ-пухта пойдеворга асосланиши керак. Кўпмиллатли ҳуқуқий давлатни барпо этиш миллатларнинг Конституцияда мустаҳкамланган чинакам тенг ҳуқуқлилигидан бошланиши лозим. Ишонч ва ўзаро ҳурмат-миллатлараро соҳада демократизмни чуқурлаштиришнинг ҳал қилувчи **омилидир.**

Миллий анъаналар билан ҳис-туйғуларни қадрлаш ва ҳурмат қилиш, халқларнинг тарихи ва маданияти тўғрисида равшан тасаввурга эга бўлиш жуда муҳим. Ҳолбуки, кўпгина ўртоқлар ва органлар республикалар билан миллий регионларга қараганда баъзи чет давлатлар тўғрисида анча кўпроқ нарсаларни биладилар. Делегат сиёсат ва ахлоқни бир бутун қилиб бирлаштириш, сиёсатни ҳам, экономикани ҳам, умуман жамиятни ҳам ахлоққа асосланадиган қилиш зарур эканлигини таъкидлади — қайта қуришнинг моҳияти ва мақсади мана шундадир.

Бутун совет халқи конференциямиздан жуда жиддий қарорларни кутмоқда. Бу қарорлар кейинги йилларда тўпланиб қолган муаммоларнинг бутун бир тугунини ечиб ташлашга кўмаклашиши керак, деди Тула областидаги «Новомосковское» агросаноат бирлашмасининг раиси **В. А. Стародубцев.** Конференция янада катта-катта умидлар бахш этаётгани бизни қувонтирмоқда. Бироқ неча ўнлаб йиллар мобайнида бизга яшаш ва меҳнат қилишда халақит қилган кишиларга қаттиқ баҳо бермасдан туриб, қайта қуришни жиддий равишда ўтказиб бўлмайди. Бугун ана шу кишиларнинг маънавий ва моддий жавобгарлиги тўғрисида гапириш керак. Гап шундаки, уларни ҳамма билиши лозим, ахир улар қачонлардир инсоний қонунларни поймол қилган эдилар-да. Улар шахсий пенсиялардан маҳрум қилинишлари керак, пировард натижада, жавоб беришлари лозим.

Турғунлик йилларида биз оғир иқтисодий талафотлар кўрдик, деб давом этди нотиқ. Оғир революцион жангларда қўлга киритилган жуда кўп муқаддас нарсалар, Улуғ Ватан уруши йилларида эришилган барча нарсалар топталди. Халқ ишонмай қўйди, халқ ишламай қўйди. Ҳозир одамларни Улуғ Октябрь социалистик революциясидан сўнг жўшқин меҳнат қилганларидек шундай ишга қўзғатиш қийин. Ҳозир шундай ечимларни топиш кераккки, халқ ниҳоят бизга ишониб, халқ хўжалиги вазифаларини чинакамига ҳал қила бошласин.

Нотиқ озиқ-овқат муаммосига жуда катта эътибор берди. Бу муаммони келтириб чиқарган сабаблар, деди у, маълумдир. Булар мажбурий коллективлаштириш йилларига, деҳқонлар елкасида кўтариб ўтилган мамлакатни индустрлаштириш йилларига, окоплардаги ҳар ўн кишидан 8 нафари деҳқон бўлган уруш йилларига, урушдан кейин вайронгарчиликни тугатиш йилларига тааллуқлидир. Ўшанда ҳам оғирлик деҳқоннинг гарданига тушганди. Бу ерда, залда ўтирган кўпгина кишилар ҳам қишлоқдан чиққан. Улар ҳам бепул ишлаганларини, дам олиш кунлари, отпускалар, пенсияларга эга бўлмаганликларини унутганлари йўқ. Деҳқонларда нима бўлса шуларнинг ҳаммаси халқ, давлатимиз фаровонлиги учун берилди. Нотиқ ишчилар синфига, зиёлиларга мурожаат қилиб, қишлоқ аҳлидан қарзларимизни шунча узоқ вақт узмаслигимиз ўринлимикан, деди. Ҳозир бунинг вақти келди.

Сўздан конкрет ишларга ўтиш керак, экономиканинг аграр сектори етилган муаммоларини ҳал этиш зарур. Барқарор, иқтисодий асосланган нархлар даркор. Йўллар, уй-жой, маданий-маиший объектлар қурилиши масаласини ҳал этиш лозим. Қанчалик ғалати эшитилмасин, одамларни шаҳардан қишлоққа кўчиришни амалга ошириш керак. Айниқса жуда кўп қишлоқлари ҳувиллаб ётган Ноқоратупроқ ерларга боришни истовчилар бор.

Нотиқ бюрократизмга қарши курашни кучайтириш зарурати тўғрисидаги илгари киритилган таклифларни қўллаб-қувватлади. Бюрократизмнинг қиёфаси кўп, у шу қадар мураккаб ва мустаҳкам бутун бир системаки, аппаратнинг ярмини ёки чорагини қисқартириш билан ҳам уни тугатиб бўлмайди. Бюрократия аппарати ўзини ўзи тиклаш қобилиятига эга. Нотиқнинг фикрича, энг мураккаб вазифаларни ҳал қила оладиган, ўзини-ўзи бошқарувчи ва ўзини-ўзи маблағ билан таъминловчи кучли коллективларни тузиш бу муаммони ҳал этишнинг ягона йўлидир. Нотиқ ўз бирлашмасини мисол тариқасида келтирди. Бу корхона қисқа муддат ичида агросаноат ишлаб чиқаришда катта натижаларга эришди. Аммо бунга жуда катта меҳнат эвазига эришилди. Раис бошқарувнинг турли қаватларида яна ўша бюрократлар тараққиёт йўлига қандай қилиб ғов қурганликларини гапириб берди. КПСС Марказий Комитети Бош секретари билан СССР Министрлар Совети Раисининг аралашувигина масалани ижобий ҳал этишга кўмаклашди.

Раислик қилувчи сўзни **М. С. Горбачевга** беради. М. С. Горбачев бундай дейди:

Ўртоқлар! Кеча конференциянинг қарорига мувофиқ резолюцияларни тайёрлаш учун тузилган олтита комиссиянинг ҳаммаси иш бошлади.

Шу комиссиялардан бирига КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари бошчилик қилмоқда. Бу комиссия иккита резолюция тайёрлаши керак. Биринчиси конференциянинг кун тартибига мувофиқ умумий сиёсий характерда бўлса, иккинчиси жамиятни демократиялаш ва сиёсий системани ислоҳ қилиш ҳақидадир.

Конференция давомида сўз олганимнинг боиси нима? Кеча шу комиссиянинг мажлисида резолюциялар лойиҳаларини муҳокама қилиш чоғида партия ва давлат органлари ўртасидаги вазифаларни белгилаб қўйиш масаласи ҳақида фикрлашув бўлди. Бу фикрлашув мароқли, мазмунли ўтди ва биз уни тўла ҳамжиҳатлик билан туgалладик. Бироқ комиссия баъзи аъзоларининг ташаббуси билан бўлиб ўтган мана шу фикрлашувнинг моҳиятини конференцияга айтиб бериш мендан илтимос қилинди, бу илтимосни ҳамма якдиллик билан қўллаб-қувватлади. Зеро гап шу масалага оид таклифлар бирмунча тушунилмаётганлиги ҳақида бормоқда. Бу нарса айниқса партия комитетлари секретарларини советларнинг раислари лавозимларига тавсия этишга тааллуқлидир.

Чамаси, докладда айтилган гап етарли бўлмади. Буни шундай изоҳлаш мумкин: докладда қайта қуришнинг ҳамма йўналишларига оид жуда кўп муаммолар ҳақида гапирилди. Изоҳлаш мумкин, аммо, афтидан масалани ҳар ҳолда равшанлаштириб бериш лозимга ўхшайди.

Бу ўринда асосий нуқтани, қайта қуришдаги стратегик йўлимизни назарда тутиш керак, ўртоқлар. Бу йўл инсон манфаатларини кўзлаб амалга оширилмоқда ва инсон, халқ бу йўлнинг асосий иштирокчилари бўлиши керак. Инсонга, ўтган йилларда мавжуд бўлган жамики салбий ҳодисаларни бартараф этишга қаратилган, инсоннинг кайфияти, унинг қадр-қиммати, турмуш шароитини доимо яхшиланишини кўзлайдиган қайта қуриш сиёсатининг социал йўналиши ҳам мана шундан келиб чиқади. Экономикада энг кенг маънодаги демократиялашга умид боғлаш ҳам мана шундан келиб чиқади. Сиёсий соҳада, маънавий соҳада инсонни қайта қуришнинг барча жараёнларига жалб қилиш учун амалий имкониятлар яратиб бериш кўзда тутилмоқда. Чунки инсон қайта қуришнинг асосий иштирокчисидир. Аппарат, сиёсий системамизнинг бошқа бўғинлари нақадар аҳамиятли бўлмасин, улар эмас, балки айни халқ ҳал қилувчи, революцион роль ўйнаши керак.

Биз маънавий соҳани демократиялаш жараёнини авж олдирдик ва мамлакатда бизни ташвишга солаётган ва жавоб қайтарилиши лозим бўлган ҳамма масалаларни бу ерда, конференцияда мана шундай муҳокама қилиш имконини бераётган ижтимоий муҳит ҳам яратилди. Биз туб иқтисодий ислоҳотга кенг миқёсда киришдик. Ҳозир у ўн миллионлаб кишиларни ўз ичига олаётган бўлса, эртага юз миллионлаб кишиларни — бутун халқ хўжалигини, бутун мамлакатни ўз ичига олади. Бу — кенг миқёсли, теран жараёндир. Кўпдан-кўп муаммолар йиғилиб қолган шу қадар бепоён мамлакатда: бугун ухлайсану, уйғонганингда ҳамма нарса яхши бўлиб қолади, деб ўйлаш гўллик бўлур эди. Бундай хом хаёллардан халос бўлиш керак. Биз жуда катта иш қилишимиз лозим, революцион сабр-матонат керак бўлади, сабр-матонатли кишилар ғалаба қозонади. Афсуски, орамиздаги баъзи кишилар мамлакатда авж олиб кетган демократиялаш жараёнларидан, ижтимоий фикр ҳаракатидан чўчиб кетдилар ва саросимага тушиб, додвой солмоқдалар! Бошқалар эса тонг отгунча, кечадан бугунгача ҳеч нарса ўзгармаяпти, деб нолимоқдалар ва икки оёқни бир этикка тиқиб олиб, бирон-бир чорани ҳозироқ кўриш керак, деб талаб қилмоқдалар.

Йўқ, ўртоқлар. Бундай қилиш энг оддий, аммо хато йўл бўлур эди. Биз кенг жараённи авж олдирдик, туб иқтисодий ислоҳотни бошлаб қўйдик, энди сиёсий системани ислоҳ қилиш навбати келди. Биз қайта қуришнинг ўзини, унинг ички мантиқини ривожлантириш натижасида шу ислоҳотга етиб келдик. У бизга ҳаётий заруратдир.

Нега? Ўтмишда нималар бўлгани кўп кишиларнинг эсида. Ёшроқ кишилар эса буни билиб қўйишлари керак. Мамлакатимизда урушдан кейинги даврда социал-сиёсий характердаги катта ташаббуслар неча марталаб кўтарилган эди. 1953 йилги сентябрь Пленумини эсга олинг. Василий Александрович Стародубцев бугун сўзга чиқиб тўғри гапларни айтди. Мен мана шу новатор, зеҳнли, ишга, ерга ихлос қўйган кишини қўллаб-қувватлайман, унинг намунаси асосида бошқаларга таълим бериш мумкин. Ўша сентябрь Пленуми қишлоқни ривожлантиришга жуда катта туртки берди, ўшанда ҳамма ишлар юришиб кетди. Ўша пайтда мен машина-трактор станциясида механизатор бўлиб ишлар эдим, қишлоқ яшара бошлаганини жуда яхши эслайман. Аммо 1958 йилга келиб ишлар тўхтаб қолди. 1965 йилги март Пленумини ҳам эсга олинг. У шунчаки аграр масалаларга бағишланган Пленум эмас эди. У умуман мамлакатдаги ишларни қандай олиб бориш, сиёсатни илмий, демократик асосда, жамият иштирокида қандай шакллантириш кераклиги; экономикага қандай раҳбарлик қилиш лозимлиги, партия қандай иш тутиши кераклиги тўғрисидаги Пленум бўлган эди. Агар ўшанда айтилган фикрлар амалий ишда рўёбга чиқарилганида биз дадил олға борган бўлур эдик. Дарвоқе, бундай ёндашув таъсирида саккизинчи беш йиллик сўнгги беш йилликларнинг ҳаммасидан энг яхшиси бўлган эди. Аммо март Пленуми ҳам, аграр сиёсат ҳам барбод бўлди.

1965 йилда саноатда бошланган ислоҳот ҳам мана шундай барбод бўлди. Ҳолбуки, ўшанда, ўртоқлар биз иқтисодий ислоҳотда ҳозир кўзда тутаётган масалаларнинг деярли ҳаммаси ҳал қилина бошлаган эди, биз унинг кўп жиҳатларидан фойдаланяпмиз.

Хўш, гап нимада? Ҳамма нарса сиёсий системага, жамиятга раҳбарлик қилишнинг маъмуриятчилик-буйруқбозлик усулларига бориб тақалар эди. Шу сабабли сизларга очиғини айтаяпман: агар биз сиёсий системани ислоҳ қилмасак, ҳамма ташаббуслар, бошланган ҳамма кенг миқёсли ишлар тўхтаб қолаверади. Шу боисдан ҳам мен Леонид Иванович Абалкиннинг фикрига қўшилмайман. Унинг нутқидан иқтисодий детерминизм ва умуман биз ислоҳ қилишга қарор берган устқурмани етарли баҳоламаслик кучли равишда сезилиб турибди. У депутатларни қандай қилиб сайлаш, мажлисларни қандай ўтказиш, қандай сиёсий тартиб-қоидалар бўлиши ҳали жуда муҳим, деган руҳда гапирди. Ҳолбуки, докладда унча-мунча масалалар ҳақида эмас, балки жуда катта ислоҳот ҳақида гапирилди, конференция, халқимиз, бутун дунё ҳам бу ислоҳотни кўриб турибди. Афсус, ўртоқ Абалкин буни кўрмабди (**Қарсаклар**).

Иқтисодий қонунларни билиб олиш ва улардан фойдаланиш керак. Аммо социализм — омманинг жонли ижодиёти, деган эди В. И. Ленин. Зарур шарт-шароитлар мавжуд бўлган тақдирда, барча соҳаларда-сиёсий, иқтисодий, маънавий соҳаларда демократия механизмлари мавжуд бўлган тақдирда омма жамият тараққиётининг барча жараёнларига қўшилиши мумкин. Биз маънавий соҳада кўп иш қилдик ва туб иқтисодий ислоҳот нақадар қийин бўлмасин, уни давом эттираверамиз. Бироқ сиёсий системани ислоҳ қилмасак, ҳамма иш барбод бўлади. (**Қарсаклар**).

Ислоҳотга асос қилиб олинган фикрлар ҳаммага маълум. Дарвоқе, бу фикрлар сиз билан бизнинг фикрларимиздир, башарти улар фақат Сиёсий бюрода, одамлар группаси томонидан ўйлаб чиқарилганида, кабинет характерида бўлганида, уларнинг ҳеч қандай қадр-қиммати бўлмас эди. Биз бу масалага қандай ёндашиш кераклиги хусусидаги ғояларни уч йил мобайнида йиғиб келдик. Нега бундай бўлганини: жуда катта имкониятларга эга бўлган мамлакат оғир аҳволга, кризис олди ҳолатига тушиб қолганини, жамият, экономиканинг ишидан биз нега қаноатланмаётганимизни тушуниш, сабоқлар чиқариб олиш учун тарихимизга мурожаат этдик. Бу соҳадаги таҳлил бугунги кун ва келажак ҳақида ишнинг кўзини билиб фикр юритиш учун муайян хулосалар чиқариш имконини берди. Уч йил мобайнида биз ишларни юритиш соҳасидаги ўз тажрибамизни ҳам оширдик, кўп қийинчиликларга учрадик, аммо йил сайин эмас, кун сайин ақлимиз тўлишиб боряпти.

Марказий Комитетнинг иши Пленумдан Пленум сари ўзгариб бораётганини кўриб турибман. Турмуш, қайта қуриш мантиқи ҳаммамизни оёққа турғизмоқда, ошкоралик, фикрларнинг социалистик ҳар-хиллиги авж олиши билан қўшилганда эса, одамларнинг қулфидили очилиб, янги-янги ғоялар юзага келмоқда. Бизда ғояларнинг энг яхшиларини танлаб олиш, танлаганда ҳам яна коллектив бўлиб танлаб олиш имконияти бор.

Хуллас: биз партияга ва жамиятга таклиф қилган ҳамма нарсалар — ялпи фикр-ўйларимиз самарасидир. Келинглар, мана шу таклифларни масъулият билан жиддий муҳокама қилайлик.

Советларни тўла ҳуқуқли халқ ҳокимияти органлари тарзида қайта тиклаш, уларни янги сайлов системаси принциплари асосида тузиладиган ва жамиятимиздаги мавжуд хилма-хил манфаатлар тобора тўла-тўкис ифодаланишини таъминлайдиган қилиш — демократиянинг тамал тошидир. Бу — биринчиси.

Иккинчидан, ислоҳот натижасида Советлар регионадаги — район, шаҳар, область, республика ва бошқа жойлардаги тўла ҳокимиятни олишлари керак. Буни тегишли қонун ҳужжатларида мустаҳкамлаб қўйиш лозим. Бундан ташқари, Советларнинг ҳуқуқлари кенгайишини моддий-жиҳатдан мустаҳкамлаш керак — бу гап докладда айтилган. Аввалги ҳамма қарорларнинг камчилиги ҳам шундан иборат эдики, уларда Советлар нима қилиши, шу жумладан ўз территориясида жойлашган барча ташкилотларнинг ишини мувофиқлаштириши кераклиги кўп марталаб айтилар эдию, аммо «ўз ҳуқуқи доирасида» деб писанда қилиб қўйилар эди. Марказий Комитетнинг Тезисларини тайёрлаш арафасида секретарлар билан бўлган учрашувда кеча ҳузурингизда сўзга чиққан Олтой ўлка партия комитетининг секретари Филипп Васильевич Попов бундай деган эди: мен етти йил область ижроия комитетининг раиси бўлиб ишлаганман, Советлар ҳақида қабул қилинган навбатдаги қарорни ўқиганимда ич-ичимдан қувонар эдим, мана энди Советлар ҳақиқатан ҳам ҳокимиятни қўлга олади, биз чинакамига ишлай бошлаймиз, деб ўйлар эдим. Қарорнинг охирига борганда эса «Ўз ҳуқуқлари доирасида» деган иборани ўқиб қолардим. Ана шунда микроскопни қўлга олиб мазкур «ҳуқуқлар»ни қидиришга киришардим. Аммо тополмасдим.

Мана энди биз ҳамма ишни чинакамига ҳал қилишимиз керак! Аммо шуни назарда тутиш лозим: сиз билан биз сиёсий йўлни ишлаб чиқишимиз керак. Шу конференциядан эътиборан сиёсий авангард қандай ишлаши намунасини кўрсата бошлаш лозим. Биз: Советларнинг бюджетига 10 процент ажратиш лозимми, ёки 20 процент эканини белгилаб беришимиз керак эмас. Бу — республикалар, ўлкалар, областлар иштирокида аниқ-равшан ишлаб чиқиладиган масала. Биз аввало, йўналишни белгилаб беришимиз, Советлар ҳокимиятини қандай қилиб қайтадан тиклаш ҳақидаги сиёсий йўлни ишлаб чиқишимиз керак. Бизнинг вазифамиз мана шундан иборат. Бироқ конкретлик бўлмаса, йўл ҳам намоён бўлмайди, албатта, кейинчалик сиёсий йўл-йўриқ тарзида ифодаланиши учун конкрет фикрлар, далил-исботлар зарур.

Бу ерда сўзга чиққан Виктор Иванович Постников ва бошқа ўртоқлар, гўё энди меҳнат коллективларига Советлар бошчилик қилар экан, деб хавотирликка тушмасликлари керак. Йўқ. Бу соҳада қатъий ҳуқуқ негизидаги, муайян нормативларга асосланган ўзаро муносабат ўрнатилиши керак. Территория ўзида жойлашган корхоналарни сезиб туриши лозим. Корхоналар эса маҳаллий ҳокимиятга ҳурмат билан қараши керак. Чунки Советларни мазкур корхоналарда меҳнат қилаётган халқ сайлайди ва мана шу халқ идоравий масалаларгина эмас, умумтерритория масалалари ҳам ҳал этилишидан манфаатдордир. Мана шу жонли диалектикани тегишли қонун ҳужжатларида ифодалаб бериш керак. Иқтисодий масалалар эса у ёки бу корхона кимга: областга, республикага ёки иттифоққа бўйсунишидан қатъи назар, ҳал этилиши лозим, албатта.

Партия ва давлат органлари ўртасидаги вазифаларни белгилаб қўйиш — навбатдаги жуда муҳим масаладир. Партия Ленин замонларидан буён шу масала билан шуғулланмоқда. Ленин даврида бирмунча натижаларга эришилган эди. кейинчалик эса буйруқбозлик, маъмуриятчилик системаси тантана қилди. Бу система маълум бузилишларга олиб келди, натижада биз партия зиммасига ўзига хос бўлмаган вазифаларни юклаб қўйдик ва Советларни кўп жиҳатдан заифлаштирдик. Партия бутун кундалик муаммолар билан банд бўлиб қолиши натижасида социализмни, мамлакатимизни ривожлантиришнинг кўпгина катта сиёсий масалалари билан шуғуллана олмади. Шунинг оқибатида биз зарар кўрдик, кўп нарсани бой бердик. Яққол кўриниб турган муаммолар нақадар кўплигига назар ташланг! Улар назарий таҳлилни, муносиб сиёсат ишлаб чиқишни, сўнгра эса бу сиёсатни рўёбга чиқара оладиган воситаларни топишни талаб қилиб турибди. Нижний Тагилдан келган делегат кўп масалаларни ҳал этиш кераклигини ишчиларга хос тарзда тўппа-тўғри айтди. Тўғри, у мушт уришга даъват қилди. Умуман шундай қилса ҳам бўлади. Ўртоқлар. Агар сизлар шу фикрга қўшилсангиз, келинглар шундай иш тутайлик (**Қарсаклар**).

Бироқ бизга бунақа иш усули керак эмас. Биз партияни, умуман жамиятни янгилаш вазифаларини ҳал қилаётганимизда жамиятимизни оғир аҳволга солиб қўйган айни эски усуллардан воз кечишимиз керак. (**Қарсаклар**).

Мен бундай ёндашувга асло қўшилмайман, шу фикрда тураман ва сизларга ҳам сидқидилдан тўппа-тўғри айтаман: менинг бу позициям қатъий. Агар биз халқни бошқарув жараёнларига жалб қилмасак, ҳеч қандай аппарат (биздаги аппаратларда 18 миллион киши ишлайди, уларни боқишга йилига 40 миллиард сўм сарфлаймиз) буни уддалай олмайди. Уддалай олган ҳам эмас, шу сабабли экономикани ва жамиятни идора қилиш системасини бугун гапираётганимиздек, кейинги уч йил мобайнида қилиб келаётганимиздек, тубдан ўзгартириш керак. Биз тўғри йўлдан бораётганлигимизга ишончим комил. (**Қарсаклар**).

Агар биз Советларни амалий равишда қайта тикламоқчи бўлсак, бу иш билан асосли равишда шуғулланиш лозим.

Ҳозир биздаги кўп масалаларни партия комитетлари, уларнинг тармоқ бўлимлари ҳал этмоқда. Партияни бу ишдан халос қилиш, уни чинакамига ленинча принциплар асосида — мамлакатимиз турмушининг, олға ҳаракат истиқболларининг энг муҳим масалаларини ишлаб чиқишни таъминлаши лозим бўлган жамиятнинг сиёсий авангарди сифатида қайта тиклаш керак. Партия идеологияни ишлаб чиқиш, оммани уюштириш билан шуғулланиши, одамлар билан қалин алоқа боғлаши, уларни руҳлантириши, қўллаб-қувватлаши, ҳимоя қилиши керак. Бизга қайта қуриш манфаатлари йўлида олисни кўзловчи оқилона кадрлар сиёсатини кучайтириб юборадиган партия керак.

Ниҳоят, биз кўп миллатли мамлакатимизда ҳар бир республиканинг, автономиянинг манфаатларини эътиборга олмасак қайта қуриш юришмайди. Ҳар бир миллат ва элат ўзини умумхалқ ишининг тўла ҳуқуқли қатнашчиси деб ҳис этган, мана шу ишларнинг ҳаммаси муштарак манфаатларимиз, ҳар бир миллатнинг манфаатлари йўлида қилинаётганини англаган тақдирдагина қайта қуриш муваффақиятли бўлади. (**Қарсаклар**).

Бу вазифа зўр интеллектуал, назарий ва сиёсий фаолиятни талаб қилади. Мана, мен кўпгина олимларимизнинг гапларини эшитяпман — уларнинг баъзилари мавжуд системанинг катта камчиликлари ҳақида гап борганида, жиддий таҳлил қилмоқдалар, бизга ёрдам бермоқдалар. Бироқ, очиғини айтганда, амалий ишлар камроқ бўлмоқда, янги ғоялар етишмаяпти.

Биз қайта қуришни олға силжитишимиз керак, халқ эса қайта қуриш тезроқ боришини хоҳлайди. Шу сабабли партия туб жараёнларни илмий идрок этишни ривожлантириши лозим. Ҳозир аграр сиёсат билан боғлиқ бўлган муаммоларимиз кўп. Бу сиёсат қайта қуришнинг ҳозирги босқичига, жамиятнинг эҳтиёжларига мос бўлиб тушиши учун уни қиёмига етказиш, туғаллаш керак. Миллий масалалар хонадонларимизнинг эшигини ҳам, деразасини ҳам тақиллатиб турибди. Биз бу масалаларни ўргана бошладик, бунинг учун Марказий Комитетнинг Пленумини ўтказиш керак бўлади. Ёшларни тарбиялаш, ўринбосарлар тайёрлаш муаммолари ишлаб чиқилиши лозим. Мана шуларнинг ҳаммаси мамлакатимизнинг тақдири учун зўр аҳамиятга эга бўлган ғоят муҳим масалалардир. Шу масалаларни ҳал этиш, партияни ўзига хос бўлмаган вазифалардан халос қилиш керак. Партия эса мана шу сиёсий йўналишларнинг ҳаммасида қудратли ишни авж олдириши керак. Бу айни партиянинг иши, уни уддалай оладиган бошқа куч йўқ. Кимки партиянинг роли ва аҳамиятини шубҳа остига қўйишга уринадиган бўлса, бизнинг кескин зарбамизга учрайди. Баъзи кимсалар буни, гўё, ўтмишдан чиқадиган хулоса шу: партияни чеклаш керак, деган тарзда талқин этмоқчи бўлиб юришибди. Йўқ, гап бунда эмас, ўртоқлар! Бунда эмас. Башарти, бизда партиямизнинг вазифаси хусусида ишончсизлик, шубҳа-гумон тарқатувчи шу юқумли касаллик дафъатан тарқалгудек бўлса, бу нарса қайта қуриш душманларига энг катта совға бўлур эди. (**Қарсаклар**).

Партия ўзини ленинча принциплар асосида сиёсий авангард сифатида қайта тиклаши, ўз имкониятларини тўла-тўкис ишга солиши керак. Жамият шуни кутмоқда. Бутун тараққийпарвар дунё шуни кутмоқда. Дадил таҳлил бошлаган, ўз зиммасига масъулият олган ва ўзини танқид ўтига тутиб берган КПСС буни уддалай олишига аминман. Ҳозир кўп кишилар — мамлакатда ҳам, дунёда ҳам КПССни танқид қилмоқдалар. Ҳечқиси йўқ, бизнинг партиямиз кучли, у буларнинг ҳаммасига бардош бера олади, тўғри сиёсатни ишлаб чиқиб, жамиятни олға бошлай олади.

Бундай партия ҳақиқатан ҳам сиёсий авангард деб аталиши мумкин. Бизнинг ленинчи партиямиз ҳозирнинг ўзидаёқ шундай авангард бўлиб турибди ва келажакда янада кўпроқ даражада сиёсий авангард бўлиб қолади. (**Қарсаклар**).

Энди жуда катта ижроия ҳокимиятни, ваколатлар ва ҳуқуқларни оладиган Советлар ҳақида гапирмоқчиман. Шу муносабат билан нималар бўлади? Ҳозир халқ вакилларидан иборат органлар бўлмиш Советлар ўз ижроия комитетларининг дастёрлари даражасига тушириб қўйилган.

Мен ижроия комитетларнинг мажлисларида кўп йил қатнашганман — Ставрополь ўлка партия комитетининг биринчи секретари сифатида 9 йил, ундан аввал эса шаҳар комитетининг секретари бўлганимда шаҳар Совети мажлисларида қатнашганман. Хуллас, мен бунинг нималигини яхши биламан. Сессияларни ижроия комитет тайинлайди. Кун тартибини ҳам у белгилайди: у ёки бу масала керакми ёки йўқми, у эшик қоқиб турибдими, йўқми, барибир, ижроком уни ўзига қулай пайтда қўяверади. Бутун аппарат ижроия комитет ҳузурида, ижрочи бошқармалар ижроком ҳузурида, хўш, депутат қаерга боради — яна ўша ижроия органга.

Ҳозир, ўртоқлар, ваколатли органлар бўлмиш Советлар иккинчи даражали, ҳатто учинчи даражали мавқега тушиб қолган. Энг яхши деганда, уларга ижроия комитет раҳбарлик қилмоқда. Агар биз Советларни қайта тикламоқчи бўлсак, одамларнинг вакили бўлган Советни биринчи галда қайта тиклаш керак, унга тегишли ҳуқуқлар бериш лозим, айни унинг ҳокимияти бошқа ҳамма ваколатларнинг манбаи бўлиб қолсин.

Боя айтганимдек, Совет бошқа асосда шакллантирилиши керак, албатта, унга фаол кишилар сайланиши лозим. Чамаси, бизга бесўнақай Советларнинг ҳожати йўқ. Бу ҳақда кейинроқ ўйлаб кўрамиз. Ҳозир ёндашувларни аниқлаб олиш муҳимдир. Совет ижрокомни тузиши, бошқармаларнинг раҳбарларини комиссиялар орқали, аввал муҳокама қилиб танлаши лозим.

Бунда ижрокомдаги бошқармаларга раҳбарлик қиладиган кишиларни Советга киритмаслик керак. Ҳозир бўлса барча ижрочилар депутат ҳам, Советнинг аъзолари ҳам қилиб сайланган, нима қилиш кераклигини улар ўзларига ўзлари белгилаб оладилар. Хўш, уларни ким назорат қилади? Шу сабабли туб бурилиш қилиш белгиланмоқда, ўртоқлар.

Ҳамма бизга қарсак чалади, деб ўйламанглар. Модомики, биз Советларни қайта тикламоқчи эканмиз, шу йўлдан бориш керак.

Ижрокомнинг раисидан ташқари, унинг ҳамма аъзолари депутат бўлмасликлари керак. Бу — Совет ўзига тайинлайдиган, унинг қарорларини бажариши лозим бўлган кабинетдир.

Советнинг иши жонланиб кетиши учун эса унинг обрўйини партиянинг обрўйи билан мустаҳкамлаш керак.

(Давоми учинчи бетда).

КПСС XIX БУТУНИТТИФОҚ КОНФЕРЕНЦИЯСИ

ДЕМОКРАТИЯ КЎПРОҚ БЎЛСИН, СОЦИАЛИЗМ КЎПРОҚ БЎЛСИН

(Давоми. Боши биринчи ва иккинчи бетларда).

Бизнинг халқдан ҳам, дунёдан ҳам уяладиган жойимиз йўқ. Биз — ҳукмрон партиямиз, ҳар қандай мамлакатда ҳукмрон партия ҳукумат тузади, барча поғоналардаги ижроия ҳокимиятни амалга оширади. Баъзи партиялар революция жараёнлари орқали тинч ёки нотинч йўл билан ҳокимият тепасига чиқадилар, бошқалари сайлов кампаниялари орқали чиқадилар. Аммо ҳозир ҳокимият тепасида турган партия номзодларни кўрсатади ва уларни демократик тартиб-қоидалар орқали ўтказади.

Партиямизнинг мавқеи мана шундай, биз мамлакатни идора қилувчи партия бўлиш ролидан воз кечмаймиз. Аксинча, биз бу ролни тасдиқлаймиз ва қайта қуриш босқичида ўз масъулиятимиз ошиб бораётганини сезиб турганлигимизни тан оламиз. Модомики, шундай экан, гап, эҳтимол, Советларнинг тўла ҳокимиятини партиянинг обрўси билан мустаҳкамлаш ҳақида бораётгандир. Дарвоқе, бу фикр қуйида, коммунистларнинг хатларида айтилди. Биз бу ғояни муҳокама қила бошладик, сўнгра одамларнинг кенгроқ доираси ўртасига ташладик, юристлар билан маслаҳатлашдик, мен обкомларнинг, Марказий Комитетларнинг секретарлари билан уч марта учрашдим. Уларнинг ҳаммалари бу ғояни дарҳол қабул этганлари йўқ. Аммо фикр-мулоҳаза юритила бошлагандан кейин, бу нарса партияга сиёсий авангард сифатида ўзини қайта тиклашга ёрдам беришига, ўзига хос бўлмаган вазифалардан халос бўлишга, айни вақтда эса Советларнинг ролини оширишга ёрдам беришига ишонч ҳосил қилдилар. Агар шундай қилмасак, ҳозирги анъана шу қадар кучлики, ҳаммаси аввалгидек қолиб кетади.

Шу сабабли Советда раисни ва доимий комиссияларнинг раислари ҳам кирадиган президиумни сайлаш мақсадга мувофиқдир. Президиум ижрокомга бевосита раҳбарлик қилмайди. Йўқ, бу — Советнинг, сессияларнинг иши. Модомики, ижрокомлар зиммасига қарорларнинг ижроси учун масъулият юклатилар экан, унга ҳам майда васийлик билан халақит бермаслик керак.

Баъзи ўртоқлар: партия секретари ижрокомда қола қолсин, демоқдалар. Аммо бу ҳолда унинг ўзи ижрочи ҳам бўлиб қолади. Хўш, сессияда қабул этилган сиёсий қарорларнинг ижросини ким назорат қилади? Ким қарор қабул қилса, ўшанинг ўзи бажаради, хўш, ундан ким жавоб талаб қилади? Мана шунинг оқибатида қарор қабул қилинади-ю, у ётаверади, бажарилмайди.

Ҳеч кимда, конференциянинг обрўсига таяниб, аста-секин қандайдир ғояни ўтказиб олиш нияти бор, деган тасаввур ҳосил бўлмаслиги учун бу Тезиснинг далил-исботлари доирасини жуда кенгайтирдим. Ҳа, ўртоқлар, бу соҳада биз бошлаётган иш нақадар катталигини тушуниб, очиқ-ойдин иш тутмоқ керак. Биз партиянинг обрўсига таяниб Советларни қайта тиклашимиз керак. Агар биз сиёсий системамизнинг мана шу иккита асосий кучини қарама-қарши қилиб қўйсак, ҳеч қандай иш чиқмайди. Бунинг натижаси бўлмайди. Гапнинг бутун моҳияти шундан иборатки, уларнинг узвий равишда бирга қўшилишини таъминламоқ керак.

Сиз билан биз тасдиқлайдиган янги талабларга мувофиқ, барча поғоналардаги секретарлар пленумларда икки, уч ёки кўпроқ номзоддан яширин овоз бериш йўли билан сайланади. Демак, улар демократик йўл билан текширишдан ўтишлари керак, шундан кейингина улар тавсия этилади. Партия секретари Советлар орқали, меҳнаткашларнинг вакиллари орқали яна бир кампаниядан ўтишлари керак бўлади. Улар бу номзодни муҳокама қиладилар. Уни овозга қўядиларми, йўқми, ҳали маълум эмас, биз «қоида тариқасида» деган гапни бекорга айтмаймиз. Бунинг маъноси шуки, ҳамма жойда ҳам бундай бўлавермайди, бошқа номзодни кўрсатишлари ҳам мумкин, ана шунда эса, хўш нега секретарни сайламаяптилар, деган савол пайдо бўлади. Бундай ҳолатда партия комитети ўзига ким бошчилик қилаётганини суриштириб олаверсин.

Бошқача қилиб айтганда бу биринчидан, қўшимча вазифа бўлса, иккинчидан, меҳнаткашларнинг партия устидан назоратидир. Партия демократик йўл билан текширувдан ўтгандек бўлади. Аммо халқнинг хоҳиш-иродасига таяниш учун шундай қилиниши зарур. Яна бир гапни айтиб ўтмоқчиман. Бу масалани ҳал этишда биз тор худбинларча ёндашувдан воз кечишимиз керак. Келинглар, конференция кунларида ким бўлиб ишлаётганимизни унутайлик ва партиявий ўртоқлик руҳида сиёсий системамизнинг самарали ишлашини қандай қилиб таъминлаш ҳақида мулоҳаза юритайлик. Агар биз ҳамма нарсани ўзимизга мослаб қиладиган бўлсак, ҳозирги ҳолатдан ҳеч қачон чиқа олмаймиз. Биз бутун сиёсий жараёнга реалистик назар ташлашга интилиб кўрдик, бутун партияни ва халқни демократик йўл билан рўйирост шу ишга жалб қилдик. Тўғри таклифларни танлаб оляпмиз, деб ўйлайман.

Мен комиссиянинг илтимосига кўра мана шуларни айтмоқчи эдим. Бу ҳали якун эмас ўртоқлар **(Қарсаклар).**

Раислик қилувчи **В. В. Шчербицкий Г. П. Разумовский**га сўз беради.

Конференциянинг топшириғига мувофиқ, деди нотиқ, Мандат комиссияси ўзининг махсус мажлисида тегишли мутахассислар ва мансабдор шахслар иштирокида «Огонёк» журналида эълон қилинган ва конференциянинг айрим делегатлари порахўрликда айбланган материални кўриб чиқди. СССР Бош прокурорининг хабарига кўра, СССР Прокуратураси конференцияга делегат қилиб сайланган шахсларнинг ҳеч бирини порахўрлик ва бошқа жиноятлари учун жиноий жавобгарликка тортиш тўғрисида қарор қабул қилмаган.

«Противостояние» («Қарама-қаршилик») мақоласида келтирилган маълумотлар махсус текширувга муҳтож. Мандат комиссиясининг фикрига кўра, буни СССР Бош прокурори ҳамда КПСС Марказий Комитети ҳузуридаги Партия контроли комитети амалга ошириши керак. Улар натижаларни хабардор қилиб туришлари керак. Аммо бунинг учун вақт талаб этилади, жуда чуқур текшириш ўтказилиши лозим.

КПСС Марказий ревизия комиссиясининг аъзоси, Қарағанда металлургия комбинатининг пўлат эритувчиси К. З. Ромазанов минбарга чиқади. Ҳозирги кунда корхоналарга шартномага кўра маҳсулот етказиб бериш масаласи пўлат эритувчидан тортиб директоргача — барчанинг диққат-эътиборида турибди, деб уқтирди делегат. Комбинат ярим йилдан ортиқ вақтдан буён маҳсулот етказиб бериш шартномасини барқарор бажариб келаётган экан, бу—танг жойларни тугатишга эришган технологлардан ташқари, ҳар бир кишини декларация ва шиорлар билан эмас, балки эскичасига ишлаб бўлмаслигига, камчилик на фақат ўз областидаги, шу билан бирга унинг ташқарисидаги ҳар қандай корхона ишига салбий таъсир қилиши мумкинлигига қалбдан ишонтира олган партия комитетининг ҳам хизматидир.

Техника профилидаги прокатимизни, оқ тунука ва бошқа маҳсулотларимизни 7 мингдан ортиқ истеъмолчи олади, деб хабар қилди нотиқ. У бу алоқалар ортида ҳозирги кунда кўпчиликнинг диққатини жалб қилаётган миллатлараро муносабатлар ҳам турганлигига эътиборни қаратди. Мен ҳам, барча металлургларимиз ҳам ана шу масалалардаги ишкалликлар тўғрисидаги ҳар қандай хабарни қалбдан эзилиб кутиб оляпмиз, деди нотиқ, ростини айтсам биз ҳар доим ҳам бунинг сабабини тушунавермаймиз. Ишчилар муҳитида миллий масала бирмунча жўнроқ ҳал этилади — мартен ёнида ёки кончилар забойида интернационализм дўстнинг қадоқ қўллари ва кучли елкаларида билинади. Баҳолаш мезони битта — меҳнатга муносабат.

Нотиқ Қарағанда области делегацияси КПСС Марказий Комитети Тезислари муҳокамасида иштирок этган коммунистлар ва партиясизлар таклифларининг бутун бир мажмуини конференцияга олиб келганлигини айтди. Ана шу ҳужжат муҳокамаси чоғида 7 мингдан ортиқ таклиф ва мулоҳаза тушди. У ана шундай муҳим масалани муҳокама қилиш учун атиги бир ой—мутлақо қисқа муддат ажратилганлиги учун Марказий Комитет шанига танқидий фикрлар айтилганлигини таъкидлади. Мунозара қатнашчилари қайта қуришнинг туб босқичида партиянинг раҳбарлик, етакчилик ролини қатъий ошириш керак, деган якдил фикр билдирдилар. Энг асосий нарсани, қайта қуриш муваффақияти аввало ҳар бир кишининг меҳнатга янгича муносабатига боғлиқ эканини унутаётган сафсатабозлар ва қайта қуришни гап-сўзлар билан гангитиб қўйиш иштиёқмандлари устун бўлиб олишларига йўл қўймаслик керак. Бунда эса коммунистлар ўрнак кўрсатишлари лозим.

Кўпгина таклифлар Советлар ҳокимиятининг, партия раҳбарлигининг вазифаларини аниқ белгилаб қўйишга, шу муносабат билан партия аппарати структурасини такомиллаштиришга, регионларни ривожлантиришда Советлар ролини оширишга тааллуқли бўлди. КПСС Уставидаги партиядаги барча сайлаб қўйиладиган органлар, энг аввало бошланғич органларнинг иш даражасини ошириш чора-тадбирларини қайта қуришни кўриб чиқиш зарурати етилди. Нотиқнинг фикрича, корхоналар, муассасалар, совхозларда анча обрўли, хизмат кўрсатган ва ҳурматли киши — коллектив пешқадами хизмат лавозимидан қатъи назар партия ташкилотининг секретари бўлиши керак. Қанчалик банд бўлмасин, у партия иши учун вақт топа олади, ишнинг техникавий томонини эса партия бюджети маблағи ҳисобига ҳақ оладиган бошқа ишлардан озод этилган ўринбосарга топшириш мумкин. Нотиқ қуйи партия ташкилотларига ёши, стажи, жинси, маълумоти ва ҳоказолар хусусида олдиндан белгилаб қўйилган разнарядкалардан мутлақо воз кечиб, катта мустақиллик бериш зарурлигини ҳам таъкидлади. Партия Марказий Комитети бунда принципиаллик намунасини кўрсатиши керак.

Жойлардан конференция делегатларидан тушган таклифларга кўра, «Огонёк» журналининг бош редактори **В. А. Коротичга** сўз берилади. Журналимизда эълон қилинган ва бу ерда айтиб ўтилган мақолани кўпчилик ўқиган бўлса керак, деди у. Мен ана шу масалани кўриб чиқишга киришган Мандат комиссиясидан жуда миннатдорман.

Нотиқ бу мақола қандай тайёрлангани ҳақида сўзлаб берди. Ишни олиб бораётган терговчилар журналистларга айрим далилларни кўрсатганлар. Улар ана шу ишлар юзасидан тергов қилинаётган ҳамда уларга қарши жуда кўплаб кўрсатмалар тўпланиб қолган кишиларнинг бир қисми жавобгарликка тортилмайди, партия органларини у ёки бу коммунистларга қарши жиддий гумонлар борлигидан хабардор қилиш терговчиларнинг вазифаси эканлигини айтдилар. Ҳозирча партия органлари коммунистни жазолаш тўғрисидаги масалани кўриб чиқмайдилар, унинг иши, одатда судга оширилмайди.

Қандайдир мушкул вазият вужудга келади — жавобгарликка тортиб бўлмайдиган одамлар устидан ҳукм чиқариб бўлмайди, ҳукм қилинмаганлар эса айбланмайди ҳам.

«Огонёк» бош редактори Мандат комиссиясининг мазкур иш барча тафсилотларини ўрганиб чиқишни КПСС Марказий Комитети ҳузуридаги Партия контроли комитети билан СССР Бош прокурорига топшириш тўғрисидаги таклифини қўллаб-қувватлади.

Ҳозир содир бўлаётган ўзгаришлар қониқарли эмас, ташвишланиш ҳисси кучайиб бормоқда, деб ўз нутқини бошлади Вологда область КПСС Череповец шаҳар комитетининг биринчи секретари **В. И. Саранских.** Квартираларга навбатлар, амалда назорат қилинмаётган нархларнинг ўсиши, зарур товарлар ва хизматларнинг етишмаётганлиги, экология вазияти ана шундай дейишга асос бўлади. Бу муаммолар ҳар бир кишининг манфаатларига дахлдор.

Мамлакатимизни демократиялаштириш, иқтисодий ислоҳот масалаларига тўхтаб, нотиқ коллективларнинг ўзини ўзи бошқаруви, хўжалик мустақиллиги хусусидаги ишлар аҳволи ҳозирча кўнгилдагидек эмас, давлат корхонаси тўғрисидаги Қонун тўла куч билан амал қилмаяпти, деб таъкидлади. Шунинг учун ҳам пўлат эритувчи пўлат қуйиш учун қанча материал сарфлашини Москвада билишлари шартми, эришилганига қараб планлаштириш қачон тугатилади, меҳнат коллективи министрликнинг ўзбошимча қарорларига рози бўлмаган тақдирда қаерга мурожаат қилиш керак, деган саволлар ҳамон ўткирлигича қолмоқда. Корхонага мустақил бўлишга йўл қўймаяптилар, деб лўндасини айтди нотиқ. Афтидан, давлат буюртмалари ва фойдадан чегириш нормативлари билан боғлиқ масалаларни ҳал этишда тез орада ўзгаришлар бўлиши сезилмаяпти: министрликларда планлар эски сценарийлар асосида тузилмоқда.

Делегат корхоналарнинг ўзи ихтиёрий равишда ажратиб берадиган маблағлар ҳисобига министрликларнинг молиявий таъминотини жорий этиш тўғрисида конференцияда айтилган таклифни қўллаб-қувватлади. Бунинг нафини корхоналарнинг ўзи баҳолай оладилар.

Нутқда кадрлар сиёсатига катта ўрин ажратилди. Агар раҳбар даврнинг кескин ошган талабларига жавоб бера олмас экан, у ўзи эгаллаб турган лавозимдан мардларча кетиши керак, деб ҳисоблайди нотиқ. Хизмат кўрсатган, аммо ҳозир ўз вазифасини уддалай олмаётган кишиларга раҳмдиллик қайта қуриш иши учун ҳалокатлидир. «Буйруқ бериш мумкин бўлганда тушунтириб ўтиришнинг нима кераги бор» деган схемага ёт бўлган кишилар янгиланиш учун курашнинг олдинги сафларида туришлари керак. Делегат раҳбар лавозимларда бўлишни ҳеч қандай чеклашлар ва истисноларсиз беш йилдан икки муддат билан чеклаш таклифини қўллаб-қувватлади.

Нутқда партия органларини қайта қуриш ҳақидаги таклифлар ҳам янгради. Бунда, деб ҳисоблайди нотиқ, хусусан, қайта қуришнинг муҳим бўғини — бошланғич партия ташкилотларига алоҳида эътибор қаратиш зарур. Айнан шулар партияга қабул қилиш ва ундан ўчириш масалаларини ҳал қилишда, коммунистларни жазолаш, йиғилишлар ўтказиш муддатлари ва формалари хусусидаги масалалар борасида узил-кесил қарорлар қабул қилишлари керак. Партия секретариати статуси алоҳида ўрин эгаллайди.

Нотиқ турғунлик даврига тўхталиб, бу даврни, айрим раҳбарлар йўл қўйган хатоларни таҳлил этиш зарурлигини таъкидлади. У айтдики, марказий матбуотда барча партия ташкилотларини айбловчи айрим мақолалар эълон қилинаётгани аччиқ ўкинч уйғотмоқда. Ахир турғунлик даврида ҳам ҳалол, ўз ишига бениҳоя садоқатли кишилар ҳам ишлаган-ку. Келинг, янгиланишнинг самарали усулини қандай қидириб топиш тўғрисида биргаликда ўйлаб кўрайлик. Ҳозир кўпроқ конкрет қарорлар даркор, чунки фақат ишларимиз билан биз одамларнинг тўла ишончини тиклай оламиз, партиянинг обрўсини мустаҳкамлаймиз.

Совет раиси лавозимига партия секретарини сайлаш хусусида гапириб, нотиқ шуни таъкидладики, халқ билан маслаҳатлашиш керак. У шунингдек партиянинг навбатдаги съездини 1990 йилда чақиришни таклиф этди.

Новосибирск область Татарск районидаги ССР Иттифоқи 60 йиллиги номли «Первомайский» давлат наслчилик заводи фермасининг зоотехниги **Л. П. Живетьева** ўз нутқини қишлоқ меҳнатчиларининг муаммоларига бағишлади.

Марказий Комитетнинг партия конференциясига Тезислари муҳокамаси чоғидаёқ, деди у, Новосибирск области меҳнатчилари бу анжуман мамлакатимиз маънавий, маданий, социал ва иқтисодий турмушини ривожлантиришга янги омил бахш этишига умид билдирган эдилар.

Мен, деди нотиқ, 25 йилдан ортиқ қишлоқда зоотехник бўлиб ишладим. Мамлакатда озиқ-овқат етишмовчилиги тўғрисидаги гапларни эшитиш қишлоқ меҳнатчилари учун нохуш ҳолдир. Бу муаммони ҳозирги кунда фақат коллектив ва ижара пудрати ёрдамида ҳал қилиш мумкин, деб таъкидлади делегат.

Ўз хўжалиги иши ҳақида гапириб, делегат чорвадорлар ижара пудратига ўтиб, ҳозир ҳар бош сигирдан 6 минг килограммгача сут соғиб олаётганларини қайд этди. Агар барча қишлоқ меҳнатчилари чорва молларни, биноларни ижарага олиб, худди шундай хўжалик юритишни ўрганганларида эди. муваффақиятлар яққол бўлиб қолар эди. Сибирда чорва моллари тўққиз ой мобайнида чорвачилик майдонларида ва атиги уч ой яйловда бўлишларини назарда тутиш керак. Аммо ижара пудрати одамларни ишлашга ўргатди: энди бригадада ҳар бир киши ҳақиқий хўжайин бўлиб қолди, пул ҳисоблашни билади.

Нотиқ қишлоқдаги қурилиш муаммосига тўхталиб, совхознинг марказий қўрғонларида одамлар бажонидил кооператив асосда уй қурмоқдалар, бироқ айрим қишлоқларда кўпчилик ҳали қўл қовуштириб, пойлаб ўтирибди, чунки улар ўз қишлоқларининг бундан буёнги тақдирини билмайдилар, деди. Делегат бу муаммони тезроқ ҳал этиш зарурлигига конференция диққат-эътиборини қаратиб, шу муносабат билан асфальтланган йўллар, болалар боғчалари, клублар, айрим қишлоқларда спорт иншоотлари етишмаётганини гапирди.

(Давоми тўртинчи бетда).

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари делегат Р. Н. НИШОНОВ нутқи

Азиз ўртоқлар! Халқ бизнинг конференциямизни ҳақли равишда тақдирга дахлдор деб атамоқда. Бу ерда, мана шу залда, айтиш мумкинки, даврнинг бош масаласи — социализм бундан буён ҳам зўравонлик ва чекланган демократия исканжасида қоладими ёки амалда ленинча хислатлар касб этадими, деган масала ҳал қилинмоқда. 1985 йил апрелидан кейин мамлакат бу йўлда туб бурилиш сари қадам ташлади. Бунда кўпгина мураккабликлар ва мушкулликка дуч келинди. Аммо сабоқлар ҳам йўқ эмас. Қайта қуриш тажрибаси эскирган ва умрини яшаб бўлган нарсаларнинг ҳаммасини дадилроқ бузиб ташлаш кераклигини кўрсатиб турибди. Ана шундагина янги турмушни қуриш мумкин бўлади.

КПСС Марказий Комитетининг Михаил Сергеевич Горбачев томонидан қилинган докладида ўтмишда социализм принциплари бузилганлиги мутлақо тўғри кўрсатиб ўтилди. Ўзбекистон халқи сталинча репрессия йилларида шафқатсиз зўравонлик, ўтакетган қонунбузарлик ва разиллик оқибатларини бевосита ўз бошидан кечирди. У хушомадгўйлик ва макр-ҳийла, кўзбўямачилик эвазига Рашидов каби мукофотпараст арбоб ўнта Ленин ордени ва иккита Олтин Юлдузни эгаллаши, бунинг устига Ленин мукофоти лауреати бўлишнинг уддасидан чиқиши учун шароит яратилган тантанавор ортга кетиш йилларида чуқур маънавий жароҳат олди. Хўш, Рашидовга бу орденларни ким берди? Ўз-ўзидан маълумки, Брежнев ва унга яқин кишилар беришди. Нима учун беришди? Чунки уларнинг ўзлари ҳам мукофотпарастлар эдилар. **(Қарсаклар).** Шу сабабли коммунистлар, бутун халқ бугунги кунда ҳақ-ҳуқуққа тегишли баҳо бераётган, аммо ҳуқуқсизликни ҳам худди шундай баҳолашга уринаётган кишилар билан мутлақо келишолмайдилар.

Олти юз эллик минг кишилик республика партия ташкилоти умумхалқ ташаббускорлиги ва қўллаб-қувватлашига таяниб, ўз-ўзини соғломлаштириш, ўз-ўзини поклаш учун, ҳаётнинг ва меҳнатнинг барча соҳаларида ленинча интернационализм руҳини тиклаш учун оғир ва аёвсиз кураш олиб бормоқда. Бунга қаршилик кўрсатаётган кучлар ҳам йўқ эмас. Улар оз, лекин бунга етарли баҳо бермай бўлмайди. Ўз вақтида Абу Али ибн Сино бундай деганди: «Ўлик илоннинг устига қўнган пашшадан эҳтиёт бўл». Республика халқи, коммунистлари гўштнинг ёғлироқ бўлагини юлиб олган ва эндиликда унга жон-жаҳди билан ёпишиб турган шахсларни йўлдан супуриб ташламагунча тинчимайдилар. Ижодий зиёлиларимиз, партия ва меҳнат ветеранлари қайта қуришнинг фаол тарафдорлари сифатида майдонга чиқмоқдалар. Биз улар билан тез-тез учрашиб, маслаҳатлашиб, қизғин мунозараларда қатнашиб турибмиз. Уларнинг ўткирланган ҳис-туйғулари, билимлари, бой ҳаётий тажрибалари бизга йиллар давомида тўпланиб қолган мураккаб муаммоларни ҳал этишнинг мақбул йўлларини топишга кўмаклашмоқда. Бундай муаммолар бизда ҳали ниҳоятда кўп, азиз ўртоқлар.

Саноат ва қишлоқ хўжалигининг кўпгина тармоқларида, айниқса пахтачиликдаги алдамчилик ва қўшиб ёзишлар ўн йиллиги оғир оқибатларга олиб келди. Шу билан бирга, кўзи олдида рўй берган номуносиб ҳоллар учун мутлақо гуноҳсиз оддий меҳнаткаш азоб-уқубат чекди, зўрға кун кечирадиган бўлиб қолди. Бугунги кунда кўзбўямачилар ва давлат бойлигини ўмарганлар қилмишларига яраша жазоланмоқдалар. Республикадаги муҳит тозаланмоқда, одамлар ҳақиқат ва адолат тантанасига нисбатан йўқотган аввалги ишончларига қайтадан эга бўлмоқдалар.

Биз турғунлик даври, рашидовчилик даври иллатларини бундан буён ҳам танқидий нуқтаи назардан, партиявий кўз билан қайта-қайта таҳлил этамиз, албатта. Лекин ўтмишда қишлоқ хўжалиги соҳасида олиб борилган сиёсат энг оғир ва фожиавий хато эканлиги бизга ҳозирдаёқ аён бўлиб турибди. Ҳадеб бир хил экин экавериш йўли экономикада, экологияда ғоят оғир оқибатларга олиб келди. Бутун бошли бир денгиз — яқин вақтларгача Бутуниттифоқ шифо маскани, балиқ ва мўйна манбаи ҳисобланган Орол йўқолиш хавфи остида қолди. Орол, ўртоқлар, бизнинг дардимиздир, бунга нисбатан ўн йилликлар давомида шафқатсизларча муносабатда бўлиш асоратидир. Бундай қисмат фақат Оролнинг бошига тушган эмас. Алмашлаб экиш қоидаларининг бузилиши, заҳарли дориворларни ишлатишдаги суиистеъмолликлар, янгидан-янги ерларни ўйламай-нетмай, қатъий илмий ёндашувсиз ўзлаштираверииш бақувват тупроғимизнинг кучсизланиб қолишига, ўнлаб касалликларнинг тарқалишига олиб келди.

Шу тариқа ғоят ўткир муаммоларнинг бутун бир тугуни пайдо бўлдики, уларни сира кечиктирмай, тезроқ ҳал қилиш талаб этилади. Бунга сув ресурсларидан оқилона фойдаланиш ҳам, экология ҳам, кадрларни тарбиялаш масалалари ҳам, саноатни хўжалик ҳисоби изига ўтказиш ҳам, бу тармоққа туб аҳолини жалб этиш ҳам киради. Муаммоларнинг сон-саноғи йўқ. Лекин муҳими шуки, одамларимизда ишлаш, даврга муносиб бўлишга интилиш бор.

Партия меҳнаткашларни ишга нисбатан жиддий ва амалий муносабатда бўлишга йўналтирмоқда. Партия ташкилоти, бутун халқимиз конкрет ишларгина революцион қайта қуриш ғалабасини таъминлажагини зўр масъулият билан англамоқдалар.

Бизда, ўртоқлар, қадимий бир одат бор: ҳамма қурултойга йиғилади. Ана шунда бир овоздан маслаҳатлашиб олинади. Бизнинг халқ қурултойимиз қайта қуришни чин қалбдан батамом қўллаб-қувватламоқда. Кооператорлар ҳаракати, меҳнатнинг пудрат ва бошқа коллектив усуллари қулоч ёймоқда, экономикада, социал жабҳада айрим ижобий ўзгаришлар рўй бермоқда. Бироқ экономика структурасида, вужудга келтирилган потенциалдан фойдаланишда ниҳоятда чуқур номутаносибликлар рўй берганлигига дуч келмоқдамиз.

Михаил Сергеевич Горбачев ўз докладида Ўзбекистон қишлоқ хўжалигини ривожлантиришда турғунлик ҳолатлари давом этаётганлигини ҳақли равишда кўрсатиб ўтди, Дарҳақиқат, шу тармоқда раҳбарлик қилишда жиддий хатолар ва камчиликлар мавжуд. 1987 йилда пахта, картошка, мева, узум, каноп, тамаки етиштириш ҳажмлари камайиб кетди. Агросаноат комплексининг барча соҳаларида аслини олганда қолоқлик ҳукм сурмоқда.

Масалан, республика экономикасининг асосий тармоғи — пахтачиликни олиб кўрайлик. Ўтмишда пахта етиштиришни қандай йўл билан бўлмасин кўпайтириш орқасидан қувиш ана шу тармоққа жиддий таъсир кўрсатди ва пахтачиликни етмишинчи йиллар бошидаги даражага тушириб юборди. Энг муҳими пахтакорнинг моддий манфаатдорлигига ва унинг меҳнати нуфузига путур етди. Эндиликда пахтачилик иқтисодий манфаатдорлик жиҳатидан ўз ўрнини бошқа экинларга сезиларли равишда бўшатиб бермоқда ва деҳқон олдида уларнинг қайси бири билан шуғулланиш фойдалироқ, деган савол пайдо бўлмоқда. Биз ҳозир одамларнинг манфаатдорлигини қандай қилиб ошириш йўлларини ўйламоқдамиз. Ўз-ўзидан равшанки, Иттифоқ планлаштириш ва нарх белгилаш органларининг ёрдамисиз, СССР Давлат агросаноат комитети аралашувисиз бу вазифани ҳал этиш мумкин эмас. Биз барча пахтакорлар, ушбу конференция делегатлари номидан Всеволод Серафимович Мураховскийдан бу масалани синчиклаб қараб чиқишни илтимос қиламиз. **(Қарсаклар).**

Ўртоқлар, ижтимоий ҳаётни қайта қуриш ва демократиялаш жараёнида миллатлараро муносабатларнинг мамлакатимиздаги миллатлар ҳуқуқи ва тенг ҳуқуқлилиги, халқларимиз қардошларча дўстлигини мустаҳкамлаш билан боғлиқ жиҳатлари ҳам қизғин муҳокама этилаётгани мутлақо табиийдир. Бизнинг конференциямизда ҳам бу масалага катта эътибор беріляпти. Масала равшандек кўринади. СССР халқларининг тенг ҳуқуқли ҳолати ҳақида баҳслашишга ҳеч ким журъат этолмаса керак. Лекин ҳал қилинмаган муаммолар ҳам бор, албатта. Ахир нозик бир жиҳат — миллий қадрият торларига қўл урилаётган экан, бунда эҳтиёткор бўлиш, ҳамма нарса ҳақиқатга тўғри келиш-келмаслигини тарози палласига қўйиш зарур.

«Социалистическая индустрия» газетасида босилган мақола худди ана шундай фикр юритишга даъват этади. Унинг муаллифи ўзаро ёрдам, кадрларни ўстириш, маълумот даражаси, фанда аспирантлар салмоғи, ҳатто болалар туғилиши даражаси масалаларида республикани гўё айбламоқчи бўлади. Партиянинг қатор ўн йилликлар давомида чекка миллий ўлкаларни нисбатан жадал ривожлантириш йўли интернационал, инсонпарварлик сиёсати эканлиги маълум, лекин мазкур мақола муаллифининг фикрича бу йўл аллақандай қарама-қаршиликни, тайёрга айёрлик муҳитини вужудга келтирганмиш. Марҳамат қилиб жавоб беришсин-чи — қанақа тайёрга-айёрлик хусусида гап бораяпти ўзи? Илгари қолоқ ҳисобланган республикалар, жумладан Ўзбекистон рус ва мамлакатимиздаги бошқа халқларнинг таъсирчан, узоқ муддатли ҳамда беғараз ёрдамлари туфайли ҳозирги пайтда ўзининг иқтисодий ва социал тараққиётида илғор республикалар билан тенглашганлигини кўриб турибмиз. Очлик ва изғирин исканжасида қолган Россия сўнгги бир парча нонини бериб бўлса ҳам Ўрта Осиё республикаларига на фақат ресурслар ва ускуналар, шу билан бирга мутахассислар, партия ва совет кадрлари билан ёрдам кўрсатган йилларни эслаймиз. Лекин пролетар интернационализмининг чинакам намойиши, ленинча миллий сиёсатни ҳаётда рўёбга чиқаришнинг намунаси бўлган ана шу ёрдамни таъна қилиш мумкинми, ахир?

Республикалар ва регионларнинг ишларига ана шундай ўйламай-нетмай, айтишим мумкинки, сиёсий жиҳатдан зарарли ёндашувга нисбатан кўпинча қарама-қарши ҳис-туйғулар жўш уради, «Биз эса бутун мамлакатни кийинтираяпмиз», «Биз бўлсак бутун давлатни боқаяпмиз» ва ҳоказо қабилидаги гап-сўзлар қулоққа чалинади. Кўпмиллатли, бирдам совет оиласини бундай ҳамлалардан асрашимиз керак. Бу эса интернационал сиёсатимизнинг тамал тошларидан биридир. **(Қарсаклар).**

Ўртоқлар, ҳар бир республика мамлакатнинг ягона халқ хўжалиги комплексида ўз ўрнига эга ва у умумий ишимизга ўзининг шундай муҳим ҳиссасини қўшади-ки, бошқа бирор республика бундай юкни зиммасига ололмайди. Буни ҳамиша назарда тутмоқ зарур.

КПСС Марказий Комитети докладида Иттифоқ бўйича меҳнатни тақсимлаш ва кооперациялаш, регионлар бўйича илмий асосланган сиёсат олиб бориш афзалликларидан тўла-тўкис фойдаланиш вазифаси ҳар томонлама, далиллар билан исботлаб берилган. Докладдаги бу хулосани биз батамом қўллаб-қувватлаймиз. **(Қарсаклар).**

Кейинги вақтда ўткирлашиб қолган миллатлараро муносабатларга доир масалаларни ҳал этишда биринчи навбатда мамлакатнинг олий даражадаги манфаатларини назарда тутиш лозимлигини бизнинг нотинч давримиз яққол кўрсатиб турибди. Бу ишда тор қобиқдаги маҳкамачилик, шахсиятпарастлик ва маҳаллийчилик хуружлари ҳамда ҳиссиётларига ўрин бўлмаслиги керак. Биз худди шундай йўл тутишга интилмоқдамиз. Яқинда Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети Бюросининг бир гуруҳ аъзолари Қозоғистон, Туркманистон, Тожикистон раҳбарияти билан учрашдилар. Биз ишчанлик, ўртоқлик вазиятида экономикани, маданиятни, ғоявий-тарбиявий ишларни ривожлантиришга доир муҳим масалаларни муҳокама этдик, етишмовчиликларни, ўтмишнинг салбий қолдиқлари ва сунъий тўсиқларни бартараф этишга қаратилган қарорлар қабул қилдик.

Конференциядаги докладда ҳам, ўртоқларнинг нутқларида ҳам партиянинг ролини бутун чоралар билан ошириш, унинг позицияларини мустаҳкамлаш қайта қуриш муваффақиятининг гарови эканлиги жуда тўғри таъкидлаб ўтилди. Партия ўзини жамики ёт нарсалардан тозалаши, табиатига тўғри келмайдиган хўжалик фаолиятидан қутулиши, Советларнинг, жамоат муассасаларининг функцияларини кучайтириши, сиёсий ва ташкилий усуллар орқали жамиятни ҳамда экономикани бошқариши керак. Сиёсий системани ислоҳ этиш ҳақидаги таклифни биз тўла-текис маъқуллаймиз ва қўллаб-қувватлаймиз. Давлат бошқарувини бюрократизмдан халос қилиш умумхалқ ишигина бўлиб қолмасдан, шу билан бирга чуқур партиявий ишдир. Бюрократизм қайта қуришнинг асосий душмани эканлигига, иккинчи томондан эса ошкоралик ниқобига яширинган сафсатабозлик ўзини зўр бериб намоён қилаётганига эндиликда ҳамма ишонч ҳосил қилди.

Ушбу минбардан туриб таъкидланганидек, партияга турли ёрлиқлар ёпиштириш, қуруқдан-қуруқ шовқин-сурон кўтариш, ҳатто партияни экономикага раҳбарликдан четлаштириш ва уни тарқатиб юбориш керак, деган гап-сўзларгача етиб борилмоқда. Ишончим комилки, раҳбарларни ва раҳбар органларни, айниқса партия органларини асоссиз равишда ёмонлашдан ҳеч қандай наф бўлмаганидек, бундай йўл тутишнинг ҳам фойдаси йўқ. Ҳар қандай меҳнат, ўртоқлар, у партия ходимининг, журналистнинг, адабиётчининг, ишчининг, колхозчи ёки хўжалик раҳбарининг, хуллас кимнинг меҳнати бўлишидан қатъи назар, ҳурмат қилинмоғи зарур. Фақат масъулият шахсий бўлиши керак. Энг муҳими ижодкорлик билан, ташаббускорлик кўрсатиб астойдил ишлаш лозим.

Биз бюрократизм билан кураш ҳақида резолюция қабул қилишимиз керак. Бу жуда соз, ўртоқлар. Лекин назаримизда ҳозир бўлмаса ҳам кейинчалик сафсатабозликка қарши кураш ҳақида қандайдир ҳужжат қабул қилиш хусусида ўйлаб кўрилса ёмон бўлмасди. **(Қарсаклар).**

Мамлакатда ўз-ўзини соғломлаштириш жараёни бораётган, демократия ҳар томонлама ривожланаётган ҳозирги пайтда кадрларни, айниқса раҳбар кадрларни тайёрлаш ва қайта тайёрлашни тубдан яхшиламоқ керак. Менимча, кадрларимизнинг ғоявий ва маънавий даражасини ошириш, уларни омма орасида сиёсий иш олиб боришга, мунозараларда эркин қатнашишга ўргатиш керак. Бу ҳозирги пайтда жуда муҳимдир. Янги шароитларда, қайта қуриш шароитларида ишлашга қобилиятли партия ва совет кадрларини мустаҳкам тарзда тайёрлаш учун эҳтимол КПСС Марказий Комитети ҳузуридаги Олий партия мактабини қайта тиклаш мақсадга мувофиқдир. Ана шунда КПСС Марказий Комитети ҳузуридаги Ижтимоий фанлар академияси партиянинг назариётчи кадрларини тайёрлашга ўз куч-ғайратини тўла йўналтира олиши мумкин. СССР Халқ хўжалиги академияси ишини жиддий такомиллаштириш масаласини ҳам чуқурроқ ўйлаб кўриш лозим.

Кўп йиллар давомида Совет Иттифоқининг қатор мамлакатлардаги элчиси бўлиб ишлаш жараёнида бошқарув кадрлари, мутахассислар тайёрлашга капитал сарфлаш мустасносиз ҳамма фирмалар ва компаниялар учун энг кўп даромад келтирадиган «товар» эканлигига ишонч ҳосил қилганман. Чет элдаги амалий ҳаётда ишбилармонлик раҳбар фаолиятини баҳолашнинг мезони ҳисобланади. Худди ана шу нарса раҳбарларни ўқитиш программалари ва курсларининг асосий мазмуни бўлиб қолган. Биз хўжалик раҳбарларида топширилган ишга муносиб бўлиш ва масъулият сезиш, янгиликни ҳис этиш ва дадил ҳаракат қилиш, давр талабини сезиш хислатларини вужудга келтиришимиз ҳамда тарбиялашимиз зарур. Қисқа қилиб айтганда, биз, ўртоқлар, чинакам совет ишбилармон ҳисобдонини вояга етказишимиз лозим. Биз ҳаммамиз демократияни ўрганмоғимиз, сиёсий ишни ўрганмоғимиз, тийиндан сўм ҳосил қилишни ўрганмоғимиз керак.

Михаил Сергеевич Горбачевнинг конференциядаги доклади хусусида мулоҳаза юритар, делегатларнинг ўткир, очиқ-ойдин нутқларини тинглар эканмиз, ҳар биримиз ушбу конференция қайта қуришга янгича жадаллик бағишлайди, демократиялаш ва янгиланиш йўлида жамиятга янада кенгроқ уфқ очиб беради, деб қатъий ишонамиз. Бизнинг халқимизда «Ҳорманг» деган чуқур мазмунли лўндагина сўз бор. Ана шу сўз билан одамлар улкан вазифаларни бажаришда ва хайрли ишларда бир-бирларини қўллаб-қувватлайдилар. Шундай қилиб, қайта қуришнинг қийин йўлида ҳорманглар, азиз делегат ўртоқлар! **(Қарсаклар).**

КПСС XIX БУТУНИТТИФОҚ КОНФЕРЕНЦИЯСИ

ДЕМОКРАТИЯ КЎПРОҚ БЎЛСИН, СОЦИАЛИЗМ КЎПРОҚ БЎЛСИН

(Давоми. Боши 1-, 2-, 3-бетларда).

Қишлоқ меҳнатчиларининг квартираларини ҳозир худди шаҳардагидек: водопровод, канализация, иссиқ сув таъминоти билан қуриш керак. Савдо корхоналарини моллар билан таъминлаш ҳам яхшиланишга муҳтож. Бу муаммоларнинг ҳал этилиши ёшларнинг қишлоқда қолишига кўмаклашади. Ана шу барча вазифаларни ҳал этиш билангина Озиқ-овқат программасини муваффақиятли бажариш мумкин деди делегат.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари **Р. Н. Нишоновга** сўз берилади. (Ўртоқ Р. Н. Нишоновнинг нутқи газетанинг шу сонида эълон қилинмоқда).

Раислик қилувчи президиумга делегат Мамаевдан тушган хатни делегатларнинг қарсаклари остида ўқиб беради. У шундай деб ёзади: «Андрей Андреевич Громико халқ орасида ва партияда ҳурматли киши, унинг ҳаёти ва фаолияти бизга бағишланган. Биз, халқ, коммунистлар эса унинг елкасига навбатдаги юкни ортдик. «Ким торта олса, ўшанга ортавер» деган ақида бу сафар ҳам ўз кучини кўрсатди. Ахир биз уни толиқтириб қўйдик. Бугунги кунда ўртоқ Громико ҳаётдан орқада қолди. У ўз ишини қилиб бўлди, унинг олижаноб ишлари халқ ёдида сақланмоқда. Бир кишини ўйламай-нетмай ранжитиш яхши эмас. У халқ орасида ҳурматга ва меҳр-муҳаббатга сазовор».

Қайта қуришнинг тақдири, демак, партия билан мамлакатнинг тақдири ҳам шу залда ўтирган ҳар бир кишининг қўлида десак муболаға бўлмайди, деди КПСС Марказий Комитети аъзолигига кандидат, «Известия» газетасининг бош редактори **И. Д. Лаптев.** Гап аслини олганда, тақдирга дахлдор иккита масала ҳақида-жамиятимиз тараққиётининг ҳозирги босқичида партия қандай бўлиши керак, совет ҳокимияти қандай бўлиши кераклиги ҳақида бормоқда.

Агар биз биринчи секретарь ишига назар ташлайдиган бўлсак, деди нотиқ, ана шу сиёсий раҳбар ҳар куни ва ҳар соатда айни вақтда кўплаб қиёфада намоён бўлаётганини кўрамиз. У-ҳам таъминотчи, ҳам молиячи, ҳам агроном, ҳам тайёрловчи, психотерапевт, бинокор, бюрократ ва айни вақтда бюрократизмга қарши курашчидир. Иш куни давомида у қандай вазифаларни бажармаслигини айтиш қийин. Бу эса партия кўп жиҳатдан давлат ташкилотларининг ҳам, совет ташкилотларининг ҳам, бошқа ташкилотларнинг ҳам ишини қилаётганлигидан, уларнинг вазифаларини ўз зиммасига олганлигидан иборат фактнинг инъикосидир. Айни вақтда партия меҳнаткашларнинг уларга нисбатан барча даъволарини ҳам ўз зиммасига қабул қилган.

Мана бугун, деб ўз фикрини давом эттирди нотиқ, биз ниҳоят: партия ана шу ҳар томонлама, чексиз-чегарасиз ролни бундан буён бажара олмайди, деб айтдик. Шу сабабли партия бошқариш учун тузилган аппаратни энди совет, давлат ва хўжалик органларига топшириш мумкин. Аммо ана шундай шароитларда партиянинг ўзи қандай бўлади?

Менинг фикримча, деди нотиқ, биз муҳокама қилинаётган айнан шу ечимлар партияга ўзининг дастлабки ролини — Ленин унга атаган ролни қайтариш имконини берадики, Ленин партияни худди ана шу ролни бажариш учун тузган эди. Партия жамиятнинг чинакам маънавий раҳбарига айланади. У сиёсий стратег, сиёсий тарбиячи ва миллионларнинг устози бўлиб қолади. У ўзига энг яхши маънодаги идеолог ролини қайтариб олади. Партия ижтимоий онгни эгаллаб, унинг ривожланишига ёрдам беради ва ана шу онг орқали ўзининг раҳбарлик ролини амалга оширади. Бу роль эса партия бугун бажараётган ролга қараганда кўп даражада обрўлироқ, кўп даражада юқорироқ ва таъсирчанроқ бўлади. Шу билан халқ қалбига етиб боришнинг энг самарали йўллари очилади. Шундай қилсак, конференция партия ва мамлакат ҳаётида ҳақиқатан ҳам тарихий марра бўлиб қолади.

Нотиқ Советлар қандай бўлиши ҳақида мулоҳаза юритиб, шуни айтдики, партия ташкилоти раҳбари билан Совет ҳокимияти органи раҳбари вазифаларининг бирлаштирилиши бизларга, ниҳоят, ҳар бир региондаги ишларнинг аҳволи учун шахсий масъулият талаб қилиш имконини беради, регион эса аҳоли, жамоатчилик олдида ҳисобот бериб турадиган, партия комитети панасига яширина олмайдиган хўжайинга эга бўлади. Демократиялаштиришдан иборат бутун иш учун бу таклифнинг аҳамияти бебаҳодир. Бу-жуда улуғвор таклифдир. Унинг Ватан тақдири учун ғоявий-сиёсий аҳамияти беқиёс катта. Делегатларнинг ҳаммасини шу таклифни қўллаб-қувватлашга ва партия раҳбариятига қабул қилинган қарорни амалга оширишни топширишга чақираман.

«Известия»нинг бош редактори қайта қуришда оммавий ахборот воситаларининг ролига ўз муносабатини билдириб, бундай деб таъкидлади: бу сизларнинг иш қуролингиздир, партия ходимлари бўлган ўртоқлар. Бу — сизларнинг халқ билан алоқа воситангиз ва халқ оммасининг партия комитетлари ҳамда барча ҳокимият органлари фаолияти устидан назорат қилиб туриш воситасидир. Бу — халқ ютуғи демократиямиз ютуғи. Халқда ҳақиқатга, социал адолатга ишонч бағишлаган, унинг руҳини кўтарган, халқнинг партияга ишончини мислсиз даражада мустаҳкамлаган кучдир. Биз сизлар билан бирга битта ишни қилаётирмиз, деб таъкидлади нотиқ. Биз сизлар билан ошкораликни қарор топтириб, қайта қуриш манфаати йўлида ишлаётирмиз. Худди шу йўлда бизларда бундан буён ишлаш, аҳил ишлаш имконияти бор.

И. Д. Лаптев нутқини туғаллар экан, агар биз конференция қабул қиладиган резолюцияларни кўкларга кўтариб мақташ, улардан ҳайратланиш йўлидан борсак, уларни қайта изоҳ қилиш йўлидан борсак, бунинг учун жуда кўп вақт кетади, деди. Биз конференциядан кейин дарҳол ана шу резолюциялар руҳида ишлай бошлашимиз керак.

Иттифоқдош республикалар ЛКСМ Марказий Комитетлари, ВЛКСМ ўлка ва область комитетлари биринчи секретарлари бўлган бир қатор делегатларнинг илтимоси муносабати билан **М. С. Горбачев** умумий сиёсий резолюцияда ёшлар тўғрисида махсус банд ажратиш ҳақидаги масалани кўриб чиқишни таклиф қилади.

Делегатлар якдиллик билан розилик билдирадилар.

Раислик қилувчи **В. И. Воротников** «Кўз микрохирургияси» тармоқлараро илмий-техника комплексининг бош директори **С. Н. Федоровга** сўз беради. Революциямиз ҳақидаги фикр, революция қўйган вазифаларни бажаришга биз яқинлашаётирмизми, деган фикр менга тинчлик бермаётир, деб тан олди у. Революциянинг бош вазифаси эса халқ яратаётган бойликларни адолатли тақсимлашдир. Агар тақсимот адолатли бўлса, демак одамларда ишлашга рағбат, ташаббус бўлади, бинобарин, жуда юксак меҳнат унумдорлигига эришилади.

Аммо, деб таассуф билдирди нотиқ, бу бош вазифа иқтисодий системамизга монанд келмаётирки, мазкур системага 30-йиллардаёқ тасдиқланган тариф ставкалари асос қилиб олинган. У меҳнатга қараб тақсимлаш принципини рад этади. Яхши ишлайсизми, ёмон ишлайсизми, натижаси деярли бир хил. Биз реал хўжалик ҳисобига ўтганимиздан кейингина мен ўз қадримни билиб олдим.

Нотиқ ўз комплекси мисолида хўжалик ҳисоби сингари оддий механизмнинг ғоят таъсирчан эканлигини исботлади. Коллективга тўла хўжалик ҳисоби ва ўз харажатларини ўзи қоплаш, чет эл бозорига чиқиш ҳуқуқи берилганидан бери ўтган бир ярим йил ичида совет кишилари — меҳнаткаш, ақли расо кишилар эканлигига ва ўзларига тегишли нарсаларни ўғирламасликларига ишонч ҳосил қила олдик.

Конференциямизда, деб давом этди делегат, биз сиёсий кўрликдан холи бўлишга интилаяпмиз, аммо оддий, инсоний кўзи ожизлик ҳам мавжуд. Одамларни ана шу дарддан холи қила олишлари учун врачлар бизга тегишли бўлган зарур ишлаб чиқариш қуролларига эга бўлишлари керак. Карл Маркс айтган эдики, ишчи ишлаб чиқариш воситаларига эга бўлган тақдирдагина озод бўлиши мумкин. Тариф ставкасидан воз кечиш комплексимизнинг яхши врачларига нормал ҳаёт кечириш, кўп пул топиш, мароқлироқ ва маданиятлироқ яшаш имкониятини берди. Натижада улар янада яхшироқ ишлай бошладилар. Жуда катта ҳажмдаги ишни эплаш учун янги врачлар тайёрлашга, янги клиникалар очишга берилиб кетишнинг ҳожати йўқ. Бу ишни меҳнат унумдорлигини ошириш ҳисобига бажариш мумкин. Врачимиз иш ҳақига сарфланган ҳар бир сўм 3,5 сўм фойда келтираётир, деди нотиқ. Асосий инвестиция ишлаб чиқаришни кенгайтиришга эмас, балки инсонга қаратилиши керак, деб якун чиқарди нотиқ

Биз социализмнинг асосий мақсади бўлган шахснинг ҳар томонлама камолотига интилишимиз керак. Ўз идеологияси жиҳатидан юқорироқ турадиган шахс камолотига эришмоғимиз керак. Бу иш билан эса партия шуғулланиши лозимки, уни ниҳояси бўлмаган хўжалик ташвишларидан холи қилиш керак. Баъзи кишилар корхоналарни янги иқтисодий асосда қайта қуриш учун бизда раҳбарлар етарли эмас, деган хавфга бораётирлар. Шу қадар катта халқда раҳбарлар етишмаслигига ишониш қийин.

Нотиқ демократия ва ошкоралик ҳақида гапириб, давлат халқ ҳокимиятисиз яшай олмаслигини таъкидлади. Сайлов пастдан юқоригача бўлиши керак. Одамлар алмашиб турилиши, раҳбарликка ёшлар жалб қилиниши зарур. Ошкораликсиз ҳам яшаб бўлмайди. Энг катта иллат — халқнинг ўзига ва юқори лавозимдаги ўртоқларига ҳақиқатни айтишдан қўрқишидир. Аммо қоралашларга ва доғ туширишларга йўл қўймасдан чин ҳақиқатни айтиш керак. Ҳаракатларимизнинг мезони одамларнинг бахт-саодатидир.

Тинчликни ҳимоя қилиш Совет комитетининг раиси **Г. А. Боровик** ўз нутқида совет жамиятида ўртоқлик ва ватанпарварлик туйғуларини тарбиялаш зарурлиги ҳақида гапирди. Бир миллатли ватанпарварликка чақириқлар эшитилаётганлигидан огоҳ бўлишимиз керак, деди у. Гўё қозоқлар ўз ватанпарварликларини, молдаванлар ўз ватанпарварликларини ривожлантиришлари керак эмиш. Гўё сизларнинг қадриятларингиз бошқа-ю, бизларники бошқа эмиш. Ваҳолонки, халқларнинг бир-бирига ҳурмати — маданиятли муносабатларнинг фақат энг биринчи, энг қуйи босқичи, холос.

Нотиқ делегатларга бундай деб мурожаат қилди. Ҳар қандай миллатнинг маданият ёдгорликларини қайта тиклашга таъмирчиларнинг интернационал бригадасини юборишни қоида қилиб олсак бўлмасмикан? Шунда ҳар бир миллатнинг маданий бойликлари умумий бойлигимизга, бутун совет халқининг бойлигига айланади. Акс ҳолда Арманистон ва Озарбайжондаги воқеаларга ўхшаш вазиятлар вужудга келадики, уларнинг тажрибаси бизларга зиёлиларнинг айрим вакиллари, тарихчилар ва ёзувчилар бир халқни иккинчи халқ ҳисобидан улуғлашни ўзларининг бош вазифалари деб ҳисобласалар, улар нақадар мудҳиш роль ўйнай олишларини кўриб турибмиз.

Нотиқ одамларнинг ўтмиш йиллардаги воқеаларга қизиқишлари ортиб бораётганлиги ҳақида гапириб, шуни таъкидладики, Ватан тарихида ҳам фожиали, ҳам шармандали, ҳам ажойиб бўлган кўплаб саҳифалар бор. Лекин буларнинг ҳаммаси —бизнинг умумий биографиямиздир, бинобарин, бу ҳақда бутун ҳақиқатни айтиш, лекин ана шу ҳақиқатга ҳурмат билан муносабатда бўлган ҳолда, заҳархандасиз айтиш керак. Конференцияда кўпгина кишилар ошкораликдан одамни ҳақорат қилиш учун, қасос олиш учун фойдаланиш ярамаслиги ҳақида гапирдилар. Аммо бутун миллатлар, халқларга нисбатан бундай қилинишига йўл қўймаслик юз карра муҳимроқдир.

Нотиқ жамиятни хабардор қилиб туриш системасини такомиллаштириш зарурлигини батафсил далиллар асосида исботлаб берди. Халқнинг нотўғри ёки тўла бўлмаган ахборот олишидаги ҳар қандай имкониятлар йўлига тўсиқ бўладиган ишончли механизмни яратиш керак, деди у.

«В. И. Ленин номидаги Челябинск трактор заводи» ишлаб чиқариш бирлашмаси партия комитетининг секретари делегат **В. М. Платонов** халқ хўжалигини қайта қуриш масалалари коммунистларни, барча совет кишиларини ҳаяжонлантираётганлигини айтди. Бу табиий бир ҳолдир, чунки бақувват экономика — жамиятимизда амалга оширилаётган ўзгаришлар барқарорлигининг шартларидан биридир.

Кейинги икки йил ичида бирлашмада кўп нарсалар яхши томонга ўзгараётир. Нотиқ шу ҳақда батафсил гапириб берди. Жумладан, деди у, маҳсулотнинг барча турлари янгиланди, бошқа кўрсаткичлар ўсиши ҳам ёмон эмас. Аммо коллектив эришилган ютуқлар билан қаноатланмаётир. Аксинча, коммунистлар, барча меҳнаткашлар олға янада ишонч билан ҳаракат қилишга нима тўсиқ бўлаётир? — деган саволни доимо ўз олдиларига қўяётирлар.

Делегат вазиятни таҳлил қилиб, иқтисодий ислоҳотнинг тугал эмаслигини, бу нарса давлат заказларининг ортиқча белгиланаётганлигида, ишлаб чиқаришни «юқоридан» чеклаш йўлидаги уринишларда намоён бўлаётганлигини таъкидлади. Хўжалик алоқалари заифлашиб қолди. Бу эса меҳнат коллективларини ҳақли равишда ташвишга солаётир. Чунки, шартнома мажбуриятлари хавф остида қолаётир. Молия механизми сусткашлик билан қайта қурилаётир. Делегат айтган таклифлар орасида давлат корхонаси тўғрисидаги қонунга риоя қилишнинг ҳуқуқий гарантияларини ҳамда уни бузувчиларга қарши чораларни белгилаш ҳақидаги таклиф ҳам бор эди.

Делегат партия ташкилотларининг иши хусусида айниқса батафсил тўхталди. КПСС Марказий Комитетининг 1985 йил апрель пленумидан кейин тўпланган тажриба партия ички масалаларининг кенг муҳокама қилиниши, долзарб масалалар ҳақида одамлар билан ҳалол, очиқ гаплашиш — барча муаммоларни ҳал этиш калити эканлигини кўрсатди, деди нотиқ. Аммо айни вақтда бир қатор коммунистлар ва партия активлари бир қисмининг одамлар билан мусоҳаба олиб боришга, уларни ишонтиришга тайёр эмаслиги ва бу ишни қила олмаётганликлари аниқланди. Бир қатор коммунистлар бу вазифани бажаришга қодир эмаслар, чунки уларнинг обрўлари йўқ. Янги шароитлар партия ташкилотлари ишининг янги формаларини ҳам талаб қилмоқда.

Шу муносабат билан делегат партия матбуотига нисбатан бир қатор даъволарни айтди. Матбуот, унинг фикрича, бошланғич партия ташкилотлари ишига кўпроқ эътибор бериши, ҳозирча бажариш қийин бўлган ишлар ҳақида ҳадеб ёзавермасдан, конкрет яхши тажрибани қунт билан қидириб топиши ва кўрсатиши керак. Бу жуда керакли нарса.

Делегатнинг фикрича, партия аппаратининг, шу жумладан, унинг Марказий Комитет, область, шаҳар комитетлари сингари бўғинларининг иши ҳам қайта қуриш суръатларига монанд келмаётир. Хусусан, делегатнинг фикрича, давлат корхонаси тўғрисидаги қонунни тайёрлаш ва муҳокама қилиш билан бир пайтда Марказий Комитет бўлимлари ўзгарадиган шароитда қандай иш олиб бориш ҳақида бошланғич партия ташкилотларига тавсиялар тайёрлашлари керак эди. Аммо бундай қилинмади. Шу сабабли кўпинча тажриба ўтказиш ва хатоларга йўл қўйиш усулидан фойдаланишга тўғри келаётир. Партия аппарати бошланғич партия ташкилотини кўзлаб ишлаши лозим.

Делегат область коммунистларининг фикрини ифодалаб, партия уставига бошланғич ва бошқа маҳаллий ташкилотларга аъзолик взносларидан ва бошқа ишлаб топилган маблағлардан тушумларнинг бир қисмидан ўз фаолиятини маблағ билан таъминлаш ва маош олиб ишлайдиган аппарат харажатлари учун фойдаланиш ҳуқуқини берувчи банд киритишни таклиф қилди.

Кейинги уч йил ичида кўплаб қарорлар қабул қилинаётир, ҳал этилмаган муаммолар сони эса қилинган ишларга қараганда беқиёс кўпайиб бораётир, деб ҳисоблайди «Якуталмаз» ишлаб чиқариш-илмий бирлашмаси 12-саралаш фабрикасининг оператори. **О. М. Захарова.** У конференция минбаридан айтилган фикрни, яъни асосли, конкрет қарорлар қабул қилиниши ва уларнинг бажарилиши учун ғоят жиддий талабчанлик қилиниши керак, деган фикрни қўллаб-қувватлади.

Бугунги кунда партия турмушини асоссиз равишда махфийлаштиришга йўл қўйилмаслиги ҳақида кўп гапирилаётир. Масалан, Марказий Комитет Пленумларининг материаллари эълон қилинмаётир. Делегатнинг фикрича, жамоатчилик ўртасида катта қизиқиш туғдирувчи нутқлардан меҳнаткашлар хабардор қилинишлари лозим. Биз нимадан қўрқамиз? Совет кишилари ҳақиқат кимнинг томонида эканлигини ҳамиша англаб оладилар. Улар янгиланиш сиёсатини, социализмнинг ленинча принципларига қайтиш сиёсатини қизғин қўллаб-қувватлаб, буни амалда исботладилар.

Бизнинг партиямиз мамлакат учун энг оғир пайтларда ўз авангардлик ролини амалга оширишга, халқни жипслаштириб, ўзига эргаштиришга қодир эканлигини бир неча бор исботлади. Партияда энг муҳим масалалар юзасидан доимий мунозаралар олиб борилиши кераклиги, фикрларни қиёслаш асосида тўғри қарорлар қабул қилиниши кераклиги бошқа гап. Бунинг учун оддий ишчидан тортиб то ҳокимиятнинг юқори бўғини вакилларигача бўлган ҳар бир коммунистга телевизор орқали минбар бериш зарур.

Нотиқ сайлаб қўйиладиган ҳар қандай даражадаги партия лавозимларини, ҳатто «истисно тариқасида ҳам» уч муддат давомида эгаллаш имконияти ҳақидаги таклифга қўшилмаслигини айтди. то Марказий Комитетгача бўлган партия комитетларининг секретарларини сайлаш, унинг фикрича, алоҳида, яширин овоз бериш йўли билан ўтказилиши лозим.

Партияга қабул вақтида разнарядка юбориш тартибига барҳам бериш пайти келди. Шундай қилинса, сафимизга қайта қуриш учун ҳақиқий курашчилар келиб қўшилади. КПСС сафига қабул қилиш вақтида партияга кираётган одам ишлаётган коллективнинг характеристикасини албатта ҳисобга олиш лозим.

Нутқда партияда аттестация ўтказиш масаласининг қўйилганлиги қўллаб-қувватланди. Аммо, деди нотиқ, бу масалага жуда жиддий ёндашиш керак, акс ҳолда у оддий расмиятчиликка айланиб кетади. Бизнинг коммунистларимиз партия ташкилотидаги секретарь маош олиб ишлаши керакми ёки маош олмай ишлаши керакми, деган масалани уларнинг ўзлари ҳал қилишлари лозим, деб ҳисоблайдилар,

«Бутун ҳокимият Советларга!» деган шиорни амалга ошириш кераклиги хусусида коллективимизнинг фикри бир жойдан чиқаётир, деб давом этди нотиқ. Регионлар, шаҳарлар ва қишлоқларни, иқтисодий ва социал ривожлантириш масалаларини совет органлари ҳал этмасалар, ким ҳал этиши керак? Аммо уй-жой-коммунал хўжалиги идораларга қарашли бўлмаслиги керак.

Бюрократияни қандай қилиб йўқ қилиш мумкин? Давлат корхонаси тўғрисидаги қонунни тўла-тўкис амалга ошириш керак. Шундай қилинса мустақиллик бўлади, шундай қилинса аппаратнинг катта қисми иқтисодий жиҳатдан кераксиз бўлиб қолади. Унга фармойиш берадиган, қимматли кўрсатмалар берадиган нарсаларнинг ўзи бўлмай қолади.

Қайта қуришга тўсқинлик қилаётган сабаблардан яна бири — мустақил тафаккурнинг йўқлигидир. Бизларни неча ўн йиллар давомида маъмуриятга ва юқори ташкилотларга кўр-кўрона бўйсуниш принципи асосида яшашга, ўз ўрнини билишга, уйдаги гапни кўчага олиб чиқмасликка ўргатиб келишди. Шу сабабли биз ҳозир, образли қилиб айтадиган бўлсак, бесаранжом шароитда яшаяпмиз.

Сибирь ишчилар синфининг вакили ярим-ёрти хўжалик ҳисоби, ишлаб чиқарувчиларнинг монополия тарзидаги тазйиқи, техника нархининг қимматлиги сингари муаммолар ҳақида гапирди. Техника нархи унинг техника-иқтисодий кўрсаткичларига қараганда тезроқ ўсаётир. Нутқда социал тараққиётнинг ҳал этилмаган жиддий муаммоларини таҳлил қилиш катта ўрин эгаллади.

Бутун мамлакатда бўлганидек, Ленинград коммунистлари, меҳнаткашларининг сиёсий активлиги юксак гражданлик чўққисига етди, деб таъкидлади КПСС Марказий Ревизия комиссиясининг аъзоси, Ленинград область партия комитетининг иккинчи секретари **А. М. Фатеев.** Йиғилишларда, матбуотда, мунозара клубларида ва кўнгилли бирлашмаларда позициялар ва фикрлар фаоллик билан қиёсланмоқда, экономикани, социал соҳани жўшқин ривожлантиришнинг кенг имкониятлари ва вазифалари, демократиялаштириш ва ошкоралик масалалари манфаатдорлик билан муҳокама қилинаётир. Ленинград партия ташкилоти бу жараёнларни ҳар томонлама қўллаб-қувватлаб, уларни қайта қуриш барқарорлигининг гарантияларидан бири деб билмоқда. Биз халқимизнинг, социализмнинг шонли революцион анъаналарига содиқ бўлиб келдик ва содиқ бўлиб қоламиз.

Биз бугун қайта қуришнинг уч йиллик тажрибасига эга бўлган эканмиз, олға ташланаётган ҳар бир қадам қанчалик қийин бўлаётганлигини, ўтмиш юки қанчалик оғир эканлигини кўриб турибмиз. Масалан, иқтисодий ислоҳот бошқариш тармоқ принципининг барқарор консерватизмига дуч келганлиги равшан бўлиб турибди. Ҳозирги хўжалик ислоҳотининг тақдири ўтмишдаги тадбирлар тақдирига ўхшаб қолмасмикан, деган асосли шубҳалар туғилмоқда. Энг асосий тўсиқлар — янги хўжалик механизмини жорий этишга оид қарорларнинг етарли даражада пухта ўйланмаганлиги, министрликлар ва идоралар барча ташаббусларга ва починларга зимдан қаршилик кўрсатаётганлигидир. Нотиқ Ленинградда жадаллаштиришнинг ҳал қилувчи йўналишларида дадил қадам қўйишни таъминлаши керак бўлган иккита тармоқлараро давлат бирлашмасини тузиш хусусида, шунингдек жаҳон практикасида тенги бўлмаган голография координат-ўлчов системасини шаҳар корхоналарида ишлаб чиқаришни йўлга қўйиш хусусида узоқ вақтдан бери сансалорлик давом этаётганлигини мисол қилиб келтирди. Сўнгра у экология муаммоларига катта эътибор берди. Шу жумладан, Ладога ва Кириши теварагидаги экологик проблемалар ҳақида гапириб, вазият холисона илмий-тадқиқотга муҳтож эканлигини қайд қилди.

Биз кадрлар психологиясини, уларнинг ишга ва ҳаётга муносабатларини ҳамма даражаларда қайта қурмоғимиз керак. Партия жамиятни янгилаш сиёсатини эълон қилиб, қайта қуришга қудратли туртки берди ва партиянинг янги шароитда обрўси ошиб бориши ҳақидаги масалани бошланғич партия ташкилотларининг кўзгуси орқали кўриб чиқиш керак бўлади. КПСС Уставига тўла мувофиқ равишда улар партиянинг реал негизи бўлиб, умумпартиявий қарорларни қабул қилишда қатнашишлари даркор. Программавий йўл-йўриқларни қабул қилишнинг ана шундай тартибини қоидага айлантириш керак. Партия ташкилотлари ва уларнинг сайлаб қўйиладиган органларига коммунистлар ва партиясизлар орасидан масъулиятли лавозимларга номзодлар кўрсатишда устунлик бериш, сайлаб қўйиладиган органлар ролини ошириш, сайлаб қўйиладиган органлар аъзолигига кандидатларнинг аҳамиятини ошириш керак. Ҳозир қайта қуришнинг ўзи коммунистларни аттестациядан ўтказаётир. Партиянинг ҳар бир аъзоси асосий нарса — сўз ва иш бирлиги, ўзгаришларга қўшаётган амалий ҳиссаси билан текширилиши лозим.

Нотиқ халқ депутатлари Советларини мустаҳкамлаш, уларнинг молиявий, юридик мустақиллиги ва масъулиятини ошириш масалалари устида тўхталиб ўтди.

Ленинградликлар жамиятимизни демократиялаштириш юзасидан, шу жумладан, Советларда жамоат ташкилотлари ваколатларини тузиш юзасидан киритилган таклифларни қўллаб-қувватлайдилар ҳамда бу қоидани маҳаллий ҳокимият органларига ҳам ёйишни таклиф қиладилар. XIX Бутуниттифоқ партия конференциясига тайёргарлик ва конференция жараёни жамиятдаги принципиал янги ғоявий-сиёсий вазиятни акс эттиради, коммунистларнинг революцион ўзгаришлардан астойдил манфаатдор эканликларини тасдиқлайди. Шунинг ўзиёқ 1985 йил апрелида партия бошлаган улкан ишни бундан буён ҳам ривожлантиришга даъват этади.

Марказий аэрогидродинамика институти (ЦАГИ) бўлимининг бошлиғи делегат **Г. И. Загайнов** ўз нутқида хўжаликни юритишнинг янги шароитида илм-фанни ривожлантириш муаммолари устида тўхталди. Бу жараён бир текис бораётгани йўқ. Нотиқнинг фикрича, беш йиллик планнинг бир қатор контрол рақамларига тузатиш киритиш, балки ҳатто бекор қилиш масаласини мумкин қадар тезроқ қайта кўриб чиқиш керак. Манфур «ялпи кўрсаткич» йўлига қатъият билан тўсиқ қўйиш, ортиқча харажат механизмини, табиий ресурсларни талон-торож қилиш практикасини тугатиш керак.

Делегат жамият иқтисодий фаровонлигини баҳолашнинг мезонлари — меҳнат унумдорлиги, маҳсулот таннархи ва сифатидан иборат деб ҳисоблайди. Унинг фикрича, худди ана шу учта кўрсатгич хўжалик механизми томонидан рағбатлантирилиши ва планнинг асосий мақсадини ташкил қилиши керак. Шу муносабат билан делегат академик Л. И. Абалкиннинг конференцияда сўзлаган нутқи хусусида бир қатор танқидий мулоҳазаларни айтди. Кўплар ундан СССР Фанлар академияси экономика институтининг раҳбари сифатида туб ислоҳот шароитида ҳаракатларнинг кенг ва амалий программасини эшитамиз, деб умид қилишган эди. Аммо бу умидлар рўёбга чиқмади.

Сўнгра нотиқ партия ички демократиясини ривожлантиришнинг айрим проблемалари устида тўхталиб, конференция бу проблемалар юзасидан кенгайтирилган қарор қабул қила олади ва қабул қилиши керак, деб ҳисоблашини айтди. Бу эса кўпгина долзарб масалаларни ҳал этишнинг амалий йўлларини очиб беради. Биз, деди у, партияни жамиятимизнинг ахлоқий негизига, унинг ғоявий-сиёсий ўзагига, авангардига айлантиришимиз керак. Партия унга хос бўлмаган хўжалик вазифаларидан холи қилиниши лозим.

Делегатнинг фикрича, КПСС Марказий Комитетининг структураси, унинг аппарати, Сиёсий бюро ҳар бир аъзосининг ва Марказий Комитет ҳар бир секретарининг конкрет вазифалари ҳақида партияни, халқни кенг хабардор қилиш керак. Нотиқнинг фикрича, КПССнинг юқори мартабали раҳбарлари оддий коммунистлар билан тез-тез учрашиб туришлари, бошланғич партия ташкилотларига бориб туришлари керак. Шунингдек, «Правда» газетаси редколлегиясини партия съездларида сайлаш ва унинг ҳисоботларини съездларда тинглаб туриш таклиф қилинди. Газетанинг ўзини эса Марказий Комитетнинг органи эмас, балки бевосита партиянинг органи деб ҳисоблаш лозим.

КПСС Марказий Комитетининг барча аъзоларида, шу жумладан, Москвадан ташқарида яшовчи ва ишловчи аъзоларида ҳам Марказий Комитетда доимий иш участкаси бўлиши лозим, деб ҳисоблайди делегат. Марказий контрол комиссияси аъзоларини қуйи ташкилотлар билан мустаҳкамроқ боғлаб, уни Ленин қай тариқа режалаган бўлса, худди шу тарзда қайта тиклаш лозим.

Шахсга сиғиниш такрорланишига йўл қўймаслик, партияни, жамиятни Н. А. Щелоков ва Ш. Р. Рашидов сингари муртадлардан ҳимоя қилиш учун бир оёғи гўрда бўлган ва мамлакат коммунистлари орасида обрўси бўлмаган К. У. Черненкони КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари лавозимига олиб келган воситалар бутун партияга маълум қилиниши керак. В. В. Гришин ва Г. В. Романов фаолияти тўғрисида батафсил гапириб бериш лозим. Ана шундай ёндашиш қайта қуриш ҳақида революцион сафсата сотиш билан ғаразли мақсадларини, мансабпарастлигини яширишга интилаётган ҳамма кишилар учун огоҳлантириш бўлиб хизмат қилади.

Делегат КПСС Марказий Комитети фаолиятининг демократиялаштирилиши, ошкоралиги ва очиқ-ойдинлиги ҳақидаги масалани жиддий қилиб қўйиб, бу нарса қуйи ташкилотлардаги вазиятни соғломлаштиришга ёрдам беради, миллионларча коммунистлар учун партия ички демократиясининг муносиб намунаси бўлади, деб айтди.

XIX Бутуниттифоқ партия конференцияси ўз ишини давом эттирмоқда.

(ТАСС).

Ошкоралик ва рўй-ростлик муҳитида

29 июнь куни XIX Бутуниттифоқ партия конференциясининг матбуот марказида ўзбекистонлик партия конференцияси делегатлари группасининг совет ва чет эл журналистлари билан учрашуви бўлди.

Учрашувда Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари Р. Н. Нишонов, КПСС Марказий Комитети Ташкилий-партиявий ишлар бўлими мудирининг ўринбосари Г. К. Крючков, Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг Раиси П. Ҳабибуллаев, Жиззах область Мирзачўл районидаги Абай номли совхоз-техникумининг директори Р. Маматова, «Тошкент» мебель ишлаб чиқариш бирлашмасининг станокчиси В. И. Таранторова, Тошкентдаги 22-болалар уйининг директори А. П. Хлебушкина, Самарқанддаги «Электробитмаш» ишлаб чиқариш бирлашмасининг бош директори В. А. Чжен, Ўзбекистон Ёзувчилар союзи правлениесининг биринчи секретари О. Ёқубов қатнашдилар.

XIX Бутуниттифоқ партия конференцияси матбуот маркази раҳбарининг ўринбосари, КПСС Марказий Комитети Пропаганда бўлими кичик бўлимининг мудири Н. В. Шишлин Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари Р. Н. Нишоновга сўз берди.

Р. Н. Нишонов ўзбекистонлик делегатларнинг КПСС Бутуниттифоқ конференциясидаги иштироки ҳақида, республика партия ташкилоти КПСС Марказий Комитетининг қайта қуриш соҳасидаги сиёсий йўлини актив қўллаб-қувватлаб, чуқур иқтисодий ислоҳотлар, ижтимоий турмушни демократиялаш ва ошкораликни қарор топтириш йўлини давом эттираётганлиги, республикани поклаш учун муросасиз кураш олиб бораётганлиги ҳақида гапириб берди.

КПСС XXVII съездининг қарорлари, республиканинг бутун турмушидаги жуда кенг ошкоралик, демократиялаш илгари содир бўлган салбий ҳодисалар такрорланмаслигининг кафолати эканлиги учрашувда таъкидлаб ўтилди. Республикада ортиқча меҳнат ресурслари муаммоси қандай ҳал этилаётганлиги тўғрисидаги масала ёритиб берилди. Уларни иш билан таъминлаш, ишлаб чиқариш, моддий соҳага жалб қилиш учун турли бирлашмалар, комбинатлар, заводлар, корхоналар, фабрикаларнинг филиаллари барпо этилмоқда. Айни шу мақсадда 1995 йилгача республика территориясида қайта ишлаш ва енгил саноатнинг 152 та корхонасини қуриш белгиланган. Бундан ташқари якка тартибдаги меҳнат фаолияти, кооперация ривожлантирилади.

Учрашувда Орол денгизини сақлаб қолиш ва Орол денгизи атрофидаги экологик вазиятни соғломлаштириш муаммосига катта эътибор берилди. Бу соҳада ҳозир КПСС Марказий Комитети, СССР Министрлар Совети комплекс тадбирларни ишлаб чиқаётганликлари таъкидлаб ўтилди. Сувни тежаш, ерларни ўзлаштиришни қисқартириш ҳисобига Оролни сақлаб қолишнинг истиқболли йўллари бор. Бутун Оролбўйининг экологик вазиятини яхшилашга доир жуда яхши лойиҳа ишлаб чиқилган.

20 миллион аҳолиси, икки минг колхоз ва совхози, бир ярим мингтадан кўпроқ йирик саноат корхонаси ва бирлашмаси бўлган Ўзбекистон республика партия ташкилоти раҳбарлигида ўзининг иқтисодий имкониятларини тўла-тўкис рўёбга чиқариб, илм-фаннинг мустаҳкам пойдеворида инсон омилини ишга солишга, республика олдида қайта қуриш очаётган ҳамма имкониятлардан фойдаланишга интилаётганлиги матбуот конференциясида уқтириб ўтилди. М. С. Горбачев қилган докладнинг қоидалари сиёсий, иқтисодий ва социал турмушнинг ҳамма соҳаларида тобора кенг истиқболлар очади. Шу боисдан ҳам Ўзбекистон делегацияси КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари докладида баён этилган таклифларни тўла-тўкис қўллаб-қувватлайди, бутун мамлакат коммунистлари билан биргаликда революцион қайта қуриш ишини чуқурлаштирадиган ва янада олға силжитадиган қарорларни қабул қилишга тайёрдир.

Учрашувда миллатлараро муносабатларга, интернационализмга доир масалалар ҳақида гапирилди. Ўзбекистон меҳнаткашлари барча халқларнинг қардошлик иттифоқи, бирлиги ва ҳамкорлигини янада мустаҳкамлашни мамлакатимизда рўй бераётган революцион ўзгаришларни муваффақиятли амалга оширишнинг гарови деб билаётганликлари қайд этилди.

Партия конференциясининг ўзбекистонлик делегатлари совет ва чет эл журналистларининг кўпгина саволларига жавоб қайтаришди.

(ЎзТАГ).

Редактор
А. Ғ. МУХТОРОВ.

Р—10821. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси. Тошкент шаҳри. А. — 152. Индекс: 64684. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12